

«СОЛТУСТІК ҚАЗАҚСТАН ОБЛЫСЫ ДІН ІСТЕРІ БАСҚАРМАСЫНЫҢ «КОНФЕССИЯАРАЛЫҚ
ҚАРЫМ-ҚАТЫНАСТАРДЫ ТАЛДАУ ЖӘНЕ ДАМУЫ ОРТАЛЫҒЫ» КММ

КГУ «ЦЕНТР АНАЛИЗА И РАЗВИТИЯ МЕЖКОНФЕССИОНАЛЬНЫХ ОТНОШЕНИЙ»
УПРАВЛЕНИЯ ПО ДЕЛАМ РЕЛИГИЙ СЕВЕРО-КАЗАХСТАНСКОЙ ОБЛАСТИ»

ОРАЗАЛИНОВ Н.Қ.
СИНЯКОВ О.В.
ЖҰМАҒАЛИЕВА А.М.

СОЛТУСТІК ҚАЗАҚСТАН ОБЛЫСЫНДАҒЫ ДІНИ ТОЛЕРАНТТЫЛЫҚ ЖӘНЕ КОНФЕССИЯАРАЛЫҚ КЕЛІСІМ

РЕЛИГИОЗНАЯ ТОЛЕРАНТНОСТЬ И МЕЖКОНФЕССИОНАЛЬНОЕ СОГЛАСИЕ В СЕВЕРО-КАЗАХСТАНСКОЙ ОБЛАСТИ

Петропавл
2016

**«СОЛТУСТІК ҚАЗАҚСТАН ОБЛЫСЫ ДІН ІСТЕРІ
БАСҚАРМАСЫНЫҢ «КОНФЕССИЯРАЛЫҚ ҚАРЫМ-
ҚАТЫНАСТАРДЫ ТАЛДАУ ЖӘНЕ ДАМУЫҢ ОРТАЛЫҒЫ» КММ**

**КГУ «ЦЕНТР АНАЛИЗА И РАЗВИТИЯ
МЕЖКОНФЕССИОНАЛЬНЫХ ОТНОШЕНИЙ» УПРАВЛЕНИЯ ПО
ДЕЛАМ РЕЛИГИЙ СЕВЕРО-КАЗАХСТАНСКОЙ ОБЛАСТИ»**

**ОРАЗАЛИНОВ Н.Қ.
СИНЯКОВ О.В.
ЖҰМАҒАЛИЕВА А.М.**

**Н.К. УРАЗАЛИНОВ
О.В. СИНЯКОВ
А.М. ЖУМАГАЛИЕВА**

**СОЛТУСТІК ҚАЗАҚСТАН ОБЛЫСЫНДАҒЫ
ДІНИ ТОЛЕРАНТТЫЛЫҚ ЖӘНЕ
КОНФЕССИЯРАЛЫҚ КЕЛІСІМ**

**РЕЛИГИОЗНАЯ ТОЛЕРАНТНОСТЬ И
МЕЖКОНФЕССИОНАЛЬНОЕ СОГЛАСИЕ В
СЕВЕРО-КАЗАХСТАНСКОЙ ОБЛАСТИ**

**Петропавл
2016**

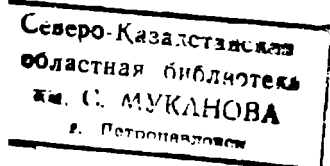
Солтүстік Қазақстан облысындағы діни толеранттылық және конфессияаралық келісім // Оразалинов Н.К., Синяков О.В., Жұмағалиева А.М. – Петропавл, 2016 ж. – 94 бетте

Религиозная толерантность и межконфессиональное согласие в Северо-Казахстанской области // Н.К. Оразалинов, О.В. Синяков, А.М. Жумағалиева. – Петропавловск, 2016 – 94 с.

53081

Данное издание, подготовленное сотрудниками КГУ «Центр анализа и развития межконфессиональных отношений» управления по делам религий СКО», посвящено истории религиозных общин и развитию государственно-конфессиональных отношений в Северо-Казахстанской области. Авторы рассматривают опыт взаимодействия и сотрудничества религиозных объединений и государства.

Материалы предназначены для экспертов в области религии, социогуманитарных наук, представителей религиозных общин, а также для широкой общественности в целях повышения религиозной грамотности.

МАЗМҰНЫ

Кіріспе.....	4
1. ИСЛАМ.....	7
2. ПРАВОСЛАВИЕ.....	12
3. КАТОЛИЦИЗМ.....	22
4. ПРОТЕСТАНТИЗМ.....	26
4.1. Інжілдік-лютеран шіркеуі.....	26
4.2. Інжілдік Мәсіхші Баптистер (ІМБ).....	30
4.3. Елулікшілер шіркеулері.....	32
4.4. Пресвитериандық шіркеулер.....	34
4.5. Жетінші Күн Адвентистері (ЖКА).....	35
4.6. Новоапостол шіркеуі.....	36
5. АНТИТРИНИТАРИЗМ.....	37
5.1. Ехоба куәгерлері.....	37
Қорытынды.....	39

Кіріспе

2016 жыл Солтүстік Қазақстан облысы үшін мерейтойлық болып табылады: оның пайда болған күннен бастап 80 жыл толды.

Біздің облыс өз бастауын ғасырлар қойнауынан алатын рухани байлық қоймасы болып табылатынын біз ұлы мақтаныш сезіммен атап өтеміз. Бүгінгі таңда түрлі этнос және дін өкілдерін біріктіретін Халықтар достығы, тек Солтүстік Қазақстан облысының ғана емес, біздің еліміздің бүкіл тұтастай алғанда мақтанышы болып табылады.

1936 жыл Солтүстік Қазақстан облысының ресми қалыптасқан датасы болды. Ол Бүкілодақтық орталық атқару комитетінің қаулысымен Қарағанды облысының солтүстік аудандарынан және Қарақалы округінен құрылды.

Солтүстік Қазақстан облысы - Қазақстан құрамындағы он төрт облыстың бірі. Облыс орталығы – Петропавл қаласы.

2016 жылғы 1 қаңтар айындағы деректер бойынша облыс тұрғындарының саны 568,9 мың адамды құрады. Біздің облыстың құрамында сан жағынан басым екі этнос – қазақ және орыс. Облыстың ұлттық құрамы (облыстың барлық тұрғындарының санынан): 49,8% – орыстар; 34,6% – қазақтар; 4,3% – украиндар, 3,5% – немістер, 2,2% – поляктар, 2,2% – татарлар, 1% – белорустар.

Дінге сенуші облыс тұрғындары мынаны құрайды: ислам – 42%, православтар – 52%, католиктер – 5%, протестанттар – 1%. Саны бойынша дінге сенушілердің әдеттегідей көш басында мұсылмандар мен православ христиандардың діни бірлестіктері, онда облыстың 90% - дан астам дінге сенушілер кіреді.

Облыста 10 конфессияға жататын 136 діни бірлестіктер мен филиалдар қызмет етеді: ислам, православие, елулікшілер шіркеуі, інжілдік христиан-баптистер, католицизм, Ехоба куәгерлері, пресвитериандық шіркеулер, жетінші күн адвентистері, інжілдік-лютеран шіркеуі және новоапостол

шіркеуі.

169 ғибадат ғимарат жұмыс істейді, оның ішінде 68 мешіт, 31 православислік шіркеу, 44 рим-католик костел мен часовня, 26 намаз оқитын протестанттық үй.

Миссионерлердің барлығы – 43, оның ішінде 39 Рим-католик шіркеуі және 4 – Новоапостол шіркеуі.

Қазіргі уақытта 6 мешіт, 6 шіркеу салынып жатыр.

Солтүстік Қазақстан облысында діни бірлестіктер Қазақстан Республикасының қолданыстағы заңнамасы және қалыптасқан мемлекеттік-конфессиялық қарым-қатынастар аясында жұмыс істейді. Бұл ретте, СҚО-да діни бірлестіктер қоғамнан ажырап, өздігінен қалмайды, алайда қоғамда азаматтық бейбітшілік пен рухани келісімді нығайтуға бағытталған әлеуметтік-мәдени іс-шараларға қатысуға тартылатыны маңызды ерекшелігі болып табылады.

Қазіргі заманда діндер келісімінің рөлі өте зор. Сондықтан біздің облысымызда конфессияаралық сұхбат болмаса, тұрақтылық пен тыныштық та мүмкін емес. 2015 жылғы қазан айында Солтүстік Қазақстан облысының Дін істері басқармасымен және «Конфессияаралық қарым-қатынастарды талдау және дамыту орталығы» КММ-мен Діни бірлестіктердің басшыларының клубы құрылған *(1-ші суретке қараңыз)*. Клубтың қызметі өңірде дін саласындағы тұрақтылықты және конфессионалдық келісімді нығайтуға бағытталған. Клубтың ұраны – «Білім және түсінушіліктен – сұхбат пен толеранттылыққа». Клуб Петропавл қаласының 9 конфессия өкілдерін біріктіріп, толыққанды сұхбат алаңына айналды.

Белгілі жазушы-публицист В. М. Песков дұрыс атап өткендей, Отаным орасан зор ағашқа ұқсас, оның жапырақтары сансыз. Бірақ кез-келген ағаштың өз тамыры бар. Тамырсыз оны тіпті кішкентай жел де құлатар еді. Тамыры – бұл біздің тарихымыз. Әр адамның өмірінде кіші Отан, Атамекен, туған өлке туралы ойлар маңызды рөл атқаратыны айдан анық. Сондықтан, туған өлкенің өткен күні мен бүгінгі күнін, оның рухани бай мәдениетін білу соншалықты маңызды болып

табылады.

Осы кітаптың авторлар ұжымы дәл осындай көзқарас көрсетеді. «Конфессияаралық қатынастарды талдау және дамыту орталығы» КММ директоры Оразалинов Нұрғали Құрманғалиұлы және сарапшылар Сияков Олег Витальевич және Жұмағалиева Азиза Маратқызы Солтүстік Қазақстан облысында қызмет ететін конфессиялар тарихын жария етуді алдарына мақсат етіп қойды. Осы жинақта ұсынылған барлық қауымдар – бұл өз қызметін заңды негізде жасайтын әділет органдарында ресми түрінде тіркелген жергілікті діни бірлестіктер. Авторлар осы қауымдардың ғибадат ғимараттарына егжей-тегжейлі тоқталды, олардың көпшілігі Петропавл қаласының тарихи және мәдениет ескерткіштері болып табылады. Көрнекілік үшін сипатталатын ғибадат ғимараттарының көпшілігі фотосуреттермен сүйемелденеді.

Аталған діни ағымдардың әлемдік ауқымда қалыптасу тарихын толық баяндау, олардың қызметінің ерекшеліктерін қарастыру және олардың сенімдеріне сипаттама беру кітап авторларының міндетіне кірмеген. Анықтамалықты жасаушылар Солтүстік Қазақстан облысы және Петропавл қаласының иелікті қауымдардың тарихын баяндаумен ғана шектелген. Кітаппен жұмыс істеу барысында авторлар ұжымы Ғаламтор желісінде және ресми ақпараттық көздерінде жергілікті діни бірлестіктер туралы мәліметтер жоқ деген мәселеге тап болды. Қауымдардың басшыларымен, сондай-ақ, шіркеу мүшелерімен елеулі көмек көрсетілді, бұл осы бірлестіктердің тарихын қалпына келтіруге мүмкіндік берді.

Авторлар анықтамалықты жақсарту бойынша кез-келген ескертулер мен нақты ұсыныстарға риза болады.

1. ИСЛАМ

Ислам (араб. т. – әлемдік, монотеистік ибраһимдік дін. «Ислам» сөзі «өзін Құдайға тапсыру», «бойсұнушылық», (Алланың заңдарына) «бағынушылық»)[1]. Араб тіліндегі «ислам» сөзі – *сәләмә* етістігінен туындаған зат есім, ол «аман болу», «құтқарылу», «сакталыну», «еркін болу» деген мағынаны білдіреді[2].

Еліміздің тарихы жүзжылдықтар бойы исламмен тығыз байланысты болып келеді. Қазақ халқының мәдениеті мен рухани өзгешіліктерінің тұрақтануына да түрткі болған осы дін. Ислам өркениетінің қалыптасуы мен оның көптеген жетістіктеріне көне түркілер, қазақтардың ата-бабаларының қатысы бар екені сөзсіз.

Қазіргі уақытта, Дін істері комитетінің мәліметтері бойынша, Қазақстанда 2508 мұсылман қауымы тіркелген.

Солтүстік Қазақстан облысындағы ислам. XX ғасырдың басында, ол уақытта Петропавл қаласы Ақмола облысына тиесілі, облыс орталығымызда 6 тас және 3 ағаш мешіт болған екен. XXI ғасырдың басына қарай аталған 6 тас мешіттің бесеуі, ал ағаш мешіттерден ешбіреуі сақталмай қалған. Облыстық мұрағатта сақталып қалған анықтамадан: «Шіркеулер, мешіттер және құлшылық үйлерінің тіркеуін кеңес үкіметі кезінде – 1921 ж. қаңтар айында жүргізген, деп хабарлайды петропавлдық мешіттің жанындағы жамағат кеңесі. Бұл тізімге қала аймағындағы тоғыз мешіт енгізілген болатын...» [3], оларға кеңес шенеуніктерінің тарапынан нөмірлер берілді.

Алғашқы собор мешіті – екіқабатты тас мешіт. 1860 жылы А. Мұсатаев көпестің ақшасына салынып, 1930-ы ж. жабылып қалған. Кейін ғимарат нан комбинатының цехы болып қолданылған. Ол Первомай көш. (бұрынғы Почтамптская көш.) бойында орналасқан болатын.

Екінші собор мешіті (Подгорная немесе Қасым мешіті) – екіқабатты тас мешіт. II Екатерина патшайымның бұйрығы

бойынша 1795 жылы қаланды. Кезінде, ол казак даласындағы алғашқы тас мешіті және қаладағы тастан жасалған ғимараттардың алғашқысы болып саналған. 1801 жылы найзағайдан жарым-жартылай қирап, 1820-ы ж. өзгертіліп, қайта салынды. 1930-ы ж. мүлдем жабылып қалды. 90-ы жылдары бұл мешіттің ғимараты балық зауытының меншігінде еді, қазіргі таңда ол сауна ретінде қолданыста [4]. Ол Коминтерна көш. (бұрынғы Большая) бойында орналасқан (*2-ші суретке қараңыз*).

Үшінші собор мешіті (Мұрат мешіті) – тас мешіт. 1868 ж. С. Мұратов көпестің қаражатына Горький көш. (бұрынғы Хлебниковская) бойында салынды. 1898 ж. бастап 1931 ж. дейін, мешіттің жабылған жылына дейін, Стамбұл университетінің түлегі Бегишев Мұхаммеджан имам қызметін атқарған. Одан басқа мешітте Усманов Абдұлқайыр мен Сайфутдинов Қамалутдин дін қызметкерлері болып жұмыс істеген. Ұлы Отан соғысынан кейін мешіт құлатылып, орнына бала бақша тұрғызылған болатын.

Төртінші собор мешіті (Давлеткелді мешіті) – тас мешіт. 1870 жылы М. Давлеткелдиев Көпестің ақшасына салынды. Мұнарасы ішінара сақталған, қазірде ғимараты Киров ат. зауытының қосалқы орны ретінде қолданыста. Ол Попов көш. (бұрынғы Степная) бойында орналасқан.

Бесінші собор мешіті (Дінмұхаммед мешіті) – Петропавл қаласының қайта тұрғызылған тас мешіттерінің көнесі. 1851 ж. татар көпесі Бичурин Дін-Мұхаммедпен тұрғызылған. Жанынан медресе салынған. 1938 ж. мешіт мұнарасы бұзылып, мешіт жабылып қалған. Кейін ғимарат қолданыста болды. 30-ы жылдары тыйым салынған татар-башқұрт жамағаты 1996 ж. қайтадан тіркеуден өтеді. 1998 ж. мешіт және оған қарасты аймақ жамағатқа беріліп, ғимаратты қалпына келтіру мақсатында құрылыстық және қалпына келтіру жұмыстары басталады. Петропавл қ. татар-башқұрт мұсылман жамағатының төрағасы Рафаиль Хасанович Рязанов имам болып тағайындалды. 2001 ж. биіктігі 24 м. дейін жететін мұнара

тұрғызылып, мешіттің сырты металл торлы тас дуалмен бүркелген. 2012 ж. «Дін-Мұхаммад» мешітінің мұсылман жамағаты» құжаттары мәселесінде қайта тіркеуден өте алмады [5]. 2016 ж. Петропавл қаласының татар-башқұрт жамағаты ҚМДБ филиалы ретінде қайта тіркелген. Мешіттің бас имамы – Рафик Абдулханович Мусин, мешіттің наиб имамы – Марат Жаналисвич Бугубаев, істерді меңгеруші – Ибрагим Исмагилович Ахметжанов. Мешіт Советская көш. (бұрынғы Банковская көш.) № 22 үй мекен-жайы бойынша орналасқан *(3-ші суретке қараңыз)*.

Алтыншы собор мешіті (Янгуразов, Халитов мешіті) – тас мешіт. 1882 жылы татар көпесі Янгуразов Халиттің қаражатына салынған. Ғимараттың ең бағалы жерлерінің бірі негізгі корпусы, қасбеті және мұнарасы болып саналады. (1936 ж. бұзылып, 1996 жылы қайта тұрғызылған). Ғимараттың қасбеті кірпіш қалауымен бөсендірілген. Ғимараттың сыртқы келбетінің негізгі элементінің бірі терезе ойықтарын қоршаған жартылай дөңгелек пилястрлерге сүйенген көлденең шілтер өрнекті дарбаза болып саналады. Биік терезелер жақ дарбазалармен аяқталған [6]. 1930-ы ж. мешіт қызметін тоқтатып, ғимарат пионерлер клубы, балалар және жасөспірімдерге арналған спорт мектеп ретінде қолданыста болған. 1936 ж. мұнарасы бұзылып, 1991 ж. мешіт мұсылман жамағатына қайтарылған еді, ал 1993 ж. мешіт қайтадан ашылған болатын. 1995 жылы жүргізілген жөндеу жұмыстары кезінде, мешіттің бұрынғы иенішінді мұнарасы қалпына келтірілмей қалған. 2008 ж. мешіт ҚМДБ филиалы ретінде қайта тіркеуден өтті, ал 2012 жылы ол атын «Нұр» мешіті деп өзгертіп, қайтадан тіркеуден өтуге мәжбүр болды. Мешіттің бас имамы – Әбілхан Балтаұлы Жәпішев, наиб имам – Зиятбек Ахметұлы Наржігітов. Мешіт Жамбыл көш. №160 үй мекен-жайы бойынша орналасқан *(4-ші суретке қараңыз)*.

Кеңес үкіметі кезінде № 7, 8, 9 ағаш мешіттерінің ғимараттары бұзылып, орындарына көпқабатты үйлер тұрғызылған болатын.

Жоғарыда айтылған мешіттерден басқа, айырбас ауласы маңайында орналасқан мешіт болған еді, бірақ ол 1924 ж. сәуір айында жабылған болатын [7].

1947 ж. қала басшылығының рұқсатымен дін қызметкерлерімен К. Маркса көш. (қазіргі Абай көш.) бойында орналасқан жер үй сатып алынып, үстінен шағын ағаш мұнарасы тұрғызылып, мешіт өз жұмысын істей бастады. 70-і ж. сол қала бөлігінде көпқабатты үйлердің қарқынды салына бастаған кезінде, мешіттің ғимаратын құлатуға тура келді. Оның орнына 1978 ж. «Бензострой» ықшам ауданынан (қазіргі «Береке» ықшам ауданы), Волочаевская көш. №100 үй мекен-жайы бойынша «Мухсин» мешіттің жаңа кірпіштен жасалған ғимараты тұрғызылды (*5-ші суретке қараңыз*). Қазіргі таңда да мешіт атын өзгертпеген және сол қалпы жұмыс жасауда. 2012 ж. ол ҚМДБ филиалы ретінде қайта тіркеуден өткен. Оның бас имамы – Абылай Құрмашұлы Құрсақов.

2001 ж. «Қызылжар» облыстық орталық мешітінің алғашқы іргетасы қаланды. 2004 ж. Елбасының Сауд Арабиясына сапарынан кейін құрылыс жұмыстары аяқталып, 2005 жылы жаңа мешіт өз есіктерін ашты. Салтанатты ашылуына: бас мүфти Ратбек қажы Нысанбайұлы, Ақмола облысының архиепископы Элеферий, Солтүстік Қазақстан облысының әкімі – Тайыр Аймұхаметұлы Мансұров және Ресей Федерациясының Сібір федералдық округінің мүфтиі Ануарбек қажы Жүнісов қатысты.

Орталық мешіт К. Сүтішев көш. №40 үй мекен-жайы бойынша орналасқан (*6-ші суретке қараңыз*). Ол 750 ден 1000 адамға дейін сидыра алады. «Қызылжар» мешіті ол – бірқабатты жайғастыра салынған жайлары бар екіқабатты тіктөртбұрышты ғимарат. Негізгі ғимараттың күмбезінің биіктігі – 28 метр, екі мұнарасы 42 метрге дейін жетеді. Мешіттің ер адамдарға арналған (550 орын), әйел адамдарға арналған (200 орын) екі құжырасы және де неке құжырасы, кітапхана, асхана, екі сабақ оқуға арналған бөлме және екі намаздың алдында дәрет алатын бөлмелері бар. Мешіттің айналасы көкорай шалғын шөп [8].

2005-2011 жж. аралығында мешіттің бас имамы қызметін Яхья қажы Исмаилов атқарды, кейін 2011-2013 жж. Қасымхан Абдуллаұлы Исаев, ал 2013 ж. бастап, «Қызылжар» облыстық орталық мешітінің бас имамы және ҚМДБ-ның Солтүстік Қазақстан облысы бойынша уәкілетті имамы болып Кенжетай қажы Байкесмелұлы Дүйсенбай тағайындалды. «Қызылжар» мешітінде Қасымхан Абдуллаұлы Исаев, Аян Болатұлы Алыпқашев, Айбек Оразымбетұлы Сайдалин, Азамат Амандықұлы Сәрсенов, Хамзат Әділбеков, Талей Тұрғанұлы Қариев сияқты дін қызметшілері жұмыс атқаруда. 2012 ж. мешіт ҚМДБ филиалы ретінде қайта тіркеуден өтті.

Петропавлда 64500 мұсылман адам тұрады, олар барлық қала тұрғындарының үштен бір бөлігін құрайды. Сондықтан, іргетасы 2014 ж. қазан айында салынған, Юбилейная және Жуков көш. қиылысында жаңа мешіт тұрғызуға шешім қабылданды.

2015 ж. Солтүстік Қазақстан облысының ғибадат үйлерінің саны Айыртау ауданындағы Қарасай Батыр ауылында жаңа мешіттің салынуымен өсті. Қазіргі таңда облыс бойынша Қазақстан мұсылмандары діни басқармасының 68 филиалы жұмыс жасауда және де 6 мешіттің ғимараттары көтерілуде.

Әдебиеттер.

1. L. Gardet, "Islam", Encyclopaedia of Islam
2. Баранов Х. К. Арабско-русский словарь. 7-е изд. М.: Русский язык, 2001, ISBN 5-200-00699-6, с. 370.
3. <http://elib.nklibrary.kz/petropavlovsk/mosques.html>
4. Из истории татарских мечетей г. Петропавловска / З. Махмутов // Газсырлар авазы — Эхо вско. — 2008. — № 1.
5. <http://rus.azattyq.org/a/kazakhstan-petropavlovsk-mechet-din-mukhammad/27804866.html>
6. <http://sever.kz/?p=47>
7. http://do-apps.com/172_ru/e_169986.html
8. <http://sunna.kz/ru/mosque/view?id=3>

2. ПРАВОСЛАВИЕ

Православие (грек тілінен аударғанда – «дұрыс пайымдау», «дұрыс ілім» немесе «дұрыс ұлықтау» - Жаңа Рим – Константинополь епископы кафедрасының біріншілігінде және басты рөлінде, Исаның туғанынан I мыңжылдықта Рим империясының шығысында қалыптасқан христиандықтың ішіндегі бағыт.

Православие Никео-Цареградтік наным рәмізін ұстанады және жеті жалпыәлемдік соборлардың қаулыларын мойындайды; Православты шіркеудің рухани тәжірибесі мен ілім жиынтығы деп танылатын, өзара евхаристикалық қатынасу автокефалды жергілікті шіркеулердің қауымдастықтарын қамтиды. Православ шіркеуі өзінің Басшысы және негізін қалаушысы – Иса Мәсіхті және христиан әлемінде жалғыз кафоликалық шіркеу деп таниды [1][2].

Орыс православие шіркеуі (ОПШ, басқа ресми атауы – Мәскеулік патриархат[3]) – әлемдегі ең ірі автокефалды жергілікті православие шіркеуі [4][5][6][7].

Православие Қазақстандағы исламнан кейінгі сенушілердің сапы бойынша екінші діни бағыт. Қоғамымыздағы православиенің алатын орны туралы Елбасымыз аса сыйымды айтқан: «...православие мен ислам – Қазақстан руханияты негізделген екі тірек».

2016 жылдың сәуір айында алынған мәлімет бойынша, мемлекет аумағында Орыс Православие Шіркеуінің 329 діни бірлестігі бар. Қазіргі таңда Қазақстан Республикасындағы Орыс Православие Шіркеуінің Митрополия округіне кіретін тоғыз епархиясы бар.

Петропавл және Булаев епархиясы Петропавловск-на-Ишиме атты Омбы епархиясының викариатствосы ретінде 1914 ж. 6 қарашасында құрылған. 1930-ы ж. қуғын уақытында өздігінше болғаны әбден мүмкін, кейін Алма-Атинская епархиясының викариатствосы болып кеткен. 1957 ж. 14 наурыз

күнінен бастап тәуелсіз епархия. Жаңа құрылған епархияға: Петропавл, Ақмола, Қарағанды, Көкшетау, Қостанай сияқты бес облыс кірген. 1960 ж. 15 қыркүйегінде басқарушы епископ Иосиф (Чернов) Алма-Ата кафедрасына көшіріліп, Петропавл епархиясы жабылды, ал оның приходтары Алма-Атыға берілді [8]. 2011 жылдың 5 қазанында ол Қостанай епархиясынан бөлініп, қайтадан Солтүстік Қазақстан облысының шегіндегі дербес епархия ретінде тірілтілді [9]. 2012 жылдың 16 қазанында Солтүстік Қазақстан облысының Әділет департаментінде Қазақстандағы Православие Шіркеуінің Петропавл және Булаев епархиясының мемлекеттік тіркеуі туралы куәлігі табысталды. 2014 ж. бастап басқарушы архиерей болып Петропавл және Булаев епископы Владимир (шын аты – Виктор Викторович Михайкин) тағайындалды.

Петропавл және Булаев епархиясының құрамында: Булаев благочиниесі (Ақжар, М. Жұмабаев, Уәлихан, Тайынша аудандары), Бескөл благочиниесі (Қызылжар, Аққайың аудандары), Сергеевское благочиниесі (Есіл, Айыртау, Шал ақын, Тимирязев аудандары); Новоишимское благочиниесі (Ғ. Мүсрепов ауданы); Пресновское благочиниесі (Жамбыл, Мамлют аудандары); Петропавл благочиниесі (Петропавл қ.) сияқты 6 благочиниелік округ бар.

Солтүстік Қазақстан облысының аумағында 31 православты приходтың төртеуі Петропавл қаласында орналасқан. Петропавл благочиниесін басқаратын Петропавл және Булаев епархиясының хатшысы, протоиерей Сергей Викторович Первушин.

Православие 1752 ж. Әулие Петрдің Бекінісінің іргетасы қалануынан бастап Петропавлда пайда болды. Бекініс салынуының алғашқы жылдары барлық шоқыну рәсімдері бейімделген бөлмелерде өтетін. Революцияға дейінгі Петропавлда, барлығы, жеті православие шіркеуі болған. Қазіргі таңда олардың екеуі ғана жұмыс істеуде, олар: Покров казак және Всехсвятская Новокладбищенская шіркеулері. Бес ғибадатхана құлатылған: Петропавловская Крепостная, Василь-

евская Старокладбищенская (Зенковская), Вознесенский гибадатханасы, Покровская Тюрсмная и Мариинская темір жол шіркеулері. Әдетте, барлық гибадатханалар жергілікті қаражатқа, кей кезде мемлекет қаражатына немесе Әзірет Синодтың қазынасындағы қаражатқа салынған болатын. Петропавлда христиан шіркеуіндегі діни қауым мүшелерінің қаражаттарына екі гибадатхана салынды - Петропавловская Крепостная және Покровская казачья. Басқалары – Васильевская, Вознесен гибадатханасы, Покровская Тюремная және Всехсвятская Хлебниковтар, В.К. Захарин, М. Глазкова, Зенковтар көпес отбасылары мен петропавлдық көпестердің көмегімен тұрғызылған еді. Петропавл темір жол станциясындағы Мариин шіркеуі ІІІ Александр Императордың атына, Сібір темір жол желісінің маңайында шіркеулер мен мектептер салу үшін, 1894 жылы ашылған қордың қаражатына Батыс-Сібір темір жол Басқармасымен салынған болатын.

Қаланың гибадатханаларының төртеуі приходтық еді: Петропавлдық Крепостнойлық, Покров казак, Вознесен гибадаханасы мен Мариин темір жол шіркеуі. Приходтардың шамалай шекаралары: Покров шіркеуі үшін – казак станциясы мен қаланың подгора жағы, Крепостнойлық үшін – бұрынғы бекініс ауданы мен сарбаз ауылы, Вознесен гибадатханасы үшін – қала орталығы, Мариин шіркеуі үшін – темір жол станциясының маңындағы кенті. Приход шекаралары басқарушы архиереймен бекітіледі.

1900 жылы барлық гибадатханалар Вознесен соборының настоятелі, протоирей Алексей Васильевич Михайловскийдың бастамасымен, Омбы епархиясы Ақмола облысы Петропавл қалалық благочиниесі құрамына қосылған.

Бірпрестолды Петропавлдық Крепостнойлық (Сарбаздық) шіркеуі Петропавлдың және бүкіл Солтүстік Қазақстанның алғашқы православие гибадатханасы болып саналады *(7-ші суретке қараңыз)*. Зерттеуші А.И. Семенов «Город Петропавловск за 200 лет» еңбегінде ол 1766 жылы тұрғызылды деп жазады. Негізгі ғимараты мен онымен байланысқан

қоңырауханасы және күзетшінің үйі тастан жасалған. Аса ардақты, шіркеуге табыс әкелетіндей иконалар болған жоқ. Бүгінге, Сарбаздық шіркеудің тек астыңғы жағының қабырғалары ғана сақталған.

Петр және Павел әулие апостолдардың соборы (Петро-Павловский собор) Коминтерна көш. № 97 үй мекен-жайы бойында орналасқан және қаладағы қолданыстағы ең ескі ғибадатханалардың бірі болып саналады (*8-ші суретке қараңыз*). Ол 1803-1822 ж.ж. қаланып, 1917 ж. дейін Покров казак шіркеуі деп аталды. Басты тақ – Петр және Павел әулие апостолдардың құрметіне, солтүстік – әулие ғажайып іс жасаушы Николайдың құрметіне, оңтүстік – Пресвятая Богородица жамылғысының құрметіне. Барлық жайлар 1815, 1818, 1821 ж.ж. дәйектілікпен дәріптелген. 1838 ж. өрттен тас қоңыраухана зардап шегіп, оны 1839 жылы оны бұзып тастады. 1844 ж. шіркеуен бөлек тұрып, тек онымен тас дәлізбен жалғанған қоңыраухананың іргетасы қаланып, 1848 ж. құрылыс жұмыстары аяқталды. Шіркеу шойын торлы тас дуалмен қоршалған.

1938-1946 ж.ж. Покров шіркеуі облыстық жергілікті өнеркәсіп басқармасының иелігінде болып, басқа мақсатта қолданыста болған. 1946 ж. Петропавл атқару комитетінің облыс кеңесі подгора ғибадатханасының ғимаратын православие жамағатына тапсырды. Дәл сол жылы ғибадатхана Петр және Павел әулие апостолдардың соборы деп қайта дәріптелген. 1990 ж. шіркеу қоңырауларының қалпына келтіру жұмыстары басталды. Ғибадатхана дуалының жанында орналасқан ескі ғимараттың орнына – жаңа кірпіштен жасалған шоқыну ғибадатханасы тұрғызылды. 1997 ж. 16 маусымында осы ғимаратта Киелі Рух күні, Киелі Елуінші мерекесінің құрметіне шоқыну ғибадатханасы тағы дәріптелді. Шоқыну ғибадатханасында шоқындыру кезінде үлкендердің толығымен суға батуына арналған мәрмәр хауызды баптистерийі бар. 1999 ж. бастап собордың құрамында қажылық қызметі, жексенбілік мектеп және кітапхана жұмыс жасайды. Кітапхананың өзінде

бес мыңнан артық кітаптар мен журналдар қоры сақталған [10]. Сондай-ақ шоқыну құпияшылдығына дайындалып жүргендермен сабақ үшін, жариялағандар институты жұмыс істейді. 2006-2011 ж.ж. сыртқы капиталдық жамау жүргізілді. 2012 жылға қарай соборға тиесілі барлық территория тротуар плиткасымен жабылған және иконалар дүңгершігінің ғимараты жанартылды. 1994 ж. бастап Петр және Павел әулие апостолдар соборының настоятелі қызметін протоиерей Сергей (Сергей Васильевич Снопков) атқарып жүр.

Васильевская Старокладбищенская (Зенковская) шіркеуі 1847-1851 ж.ж. базар алаңының маңындағы жойылған зираттың (Интернациональная, Рижская, Абая и Комсомольская көш. аймағында) үстінен салынған. Ол шіркеу приходсыз үшпрестолды еді. 1847-1851 ж.ж. құрметті азаматша Акулина Георгиевна Зенкованың қаражатынына, Василий – епископ Парийскийдің құрметіне (еске алу 12 сәуір) Басты тақ салынды. Приделдер: оңтүстік жағы – Ғибадатханаға Әулие Құдайананың енгізілу құрметіне және солтүстік жағы – әулие зардап шегуші Акилинаның құрметіне тұрғызылды. 1882 ж. құрметті азаматтар ағайынды Павел мен Иван Зенковтардың қаражатына құрылған. Шіркеу ғимараты да, 1870 ж. салынған қоңырауханасы да тастан тұрғызылған болатын. Шіркеу айналасындағы қоршау тозған болды. Шіркеуде аса бағалы икона болған жоқ.

Вознесен соборы 1865-1870 ж.ж. қазіргі Н. Погодин ат. Облыстық орыс драма театры ғимаратының орнында қаланды *(9-ші суретке қараңыз)*. Собордың түсі қызыл еді, себебі бұрынғы ғасырда ғимараттардың сыртқы қабырғаларын бояу немесе сылау әдетте болмаған. Фундаменттің айналасы тас темір дуалмен қоршалған. Собордың ішкі жабдығы өте бай. Ішіндегі престолдардың саны – үшеу. Негізгісі Вознесенъ Господняның құрметіне. Собор ғимаратының ішкі қабырғалары боялған, көзге көрінетін жерлері киелі бейнелермен безендірілген. Аса құрметке ие иконалардың бірі – Азатшы Христостың адам қолымен жасалмаған кейпі. Қоңырау ілетін күмбезді мұнара он қоңыраудан тұратын, оның ең үлкенінің

салмағы 513 пұтка (8 т 208 кг) дейін жеткен. 1930 ж. қала исполкомымен Вознесен соборын құлату шешімі қабылданып, ол 1937 ж. жойылды.

1887 ж. тіркелген Покров Түрме Шіркеуі түрме «қамалының» қарамағында тұрғызылып, 1888 ж. 5 қаңтарында дәріптелген. Ішіндегі тағы – Әулис Құдай ананың жамылғысының құрметіне еді. Шіркеуге пайда әкелетіндей ешнәрсесі болмаған. Шіркеу түрмемен бірге жер бетінен жойылған болатын. Ол түрме сияқты, Слободская көш. (қазіргі – Аяған Шәжімбаев) бойында орналасқан.

Әулиелер ғибадатханасы (махалласыз Всехсвятская Новокладбищенская шіркеуі) – Петропавл қаласындағы біртақты ғибадатхана, Алтынсарин көш. № 203 үй мекен-жайы бойынша орналасқан (*10-ші суретке қараңыз*). Ғимараты 1890-1894 ж.ж. салынып, 1894 ж. шіркеу тағы дәріптелді. Бұл ғибадатхананың негізгі срекшеліктерінің бірі ретінде – дәріптелу рәсімінен кейін құлшылық ету рәсімдерінің ешқашан үзілмеу етіліп келе жатқанын айтуға болады.

Всехсвятская шіркеуі крест пішінді, күрделі конфигурациялы кірпіш құрылыс. Ғибадатхана ғимаратының қосымша элементтерінің бірі - үшбұрышты шатыр карнизінде орналасқан бес шағын мұнаралы күмбез. Шіркеудің бір ғана Всехсвятский приделы бар. Ғибадатхана территориясына негізгі кіреберісінің кірпіштен жасалған ұшаркалы дарбазасы бар. 1900 ж. Всехсвятская шіркеуінің жанында қайырымдылық үйі салынған. 1907 ж. Әулие Синодтың бұйрығымен әйелдер діни қауымына монастырь ашылды. Кеңес үкіметі кезінде шіркеу қарамағында болған жерлер тәркіленген. Шіркеу айналасындағы зиратты қиратып, орнына саябақ отырғызып, «Авангард» стадионын (қазіргі – «Қарасай») соқтырған.

Шіркеудің негізгі аса құрметті заттарының бірі – афон хатының Иверлік Құдай ана иконасы еді. Бұдан басқа ғибадатханадан – Әулие жерден әкелінген архидиакон Стефанның мүрдесі бар медальон, Пелагеяның мүрдесі бар икона, II Николай ғибадатханаға сыйлаған, Романов әулетінің

үш қамқоршылары – Әулие Николай, азап шегуші Александра, Мәскеу митрополиті – әулие Алексей сияқтылар бейнеленген иконаны көруге болады.

Қазіргі таңда Всехсвятский ғибадатханасына бұрынғы оның зираттық территориясын қайтарып берген. Шіркеу территориясында бірнеше құлпытасы бар қабыр сақталған [11]. 2016 ж. бастап епископ Владимир Әулиелер ғибадатханасының настоятелі қызметінде.

Мариин темір жол шіркеуі 1899-1900 ж.ж. салынған *(11-ші суретке қараңыз)*. Оның үш: орта – Әулие Теңапостолды Мария Магдалинаның құрметіне, оң – барлық қайғырушылардың Богоматердың құрметіне және сол – Федосей Углицкийдың құрметіне престолы бар. Күйдірілген кірпіштен жасалған ғимарат қоңырауханамен қосылған. Сыртындағы карниздері мен түрлі дөңестері қарналған және сүргіленген граниттен жасалған. Ол бірден 450 адамды сыйдыра алады. Ғибадатхананың айналасында боялған ағаш дуал орналасқан. Шіркеу құлшылық етуге қажетті заттармен және кітаптармен қамтылған болатын. Бұл шіркеудің негізгі байлығы деп патшайым Мария Федоровна табыстаған сәнді оюлы киотта, алтын ризадағы тасқа салынған әулие Мария Магдалинаның иконасын айтады. Шіркеуде өзіне табыс әкелетіндей заттары болмаған.

Кенес үкіметі кезінде бұл шіркеу алғашқылардың бірі болып зардап шеккен болатын. 1923 ж. шіркеу шіркеу ретінде жұмысын тоқтатып, орнына ғимаратында Жас құдайсыздардың сарайы ашылады [12]. 1974 ж. ол ғимарат толығымен жойылады.

1998 ж. Петропавл қаласында Құдайдың Ғибадат Ордасын жападан соғуға арналған қоғамдық қор құрылды. 1999 ж. 19-шағын ауданында Юбилейная 55 мекен-жайы бойынша, бұзылған Вознесен кафедрал соборының құрметіне, жаңа православие ғибадатханасының құрылыс жұмыстары басталды *(12-ші суретке қараңыз)*. Алты қоңырауы Свердловск облысының Каменск-Уральский қаласында арнайы тапсырыс бойынша құйып жасатып алынған. Олардың ең үлкенінің

салмағы 640 кг дейін жетеді. Иконостас үшін иконалар және басқа да приходтың толыққанды литургиялық өміріне қажетті заттар Мәскеуден сатып алынды. 2005 ж. 26 қараша күні Құдайдың ғибадат ордасы өз есігін ашады. Орданың жанында жексенбілік мектеп және әлеуметтік қызмет бөлімі жұмыс жасайды. 2016 ж. бастап аталмыш ғибадатхананың наастоятсәлі болып епископ Владимир тағайындалды.

Ғибадатхананың ашылған күні Петропавлда жаңа «Қызылжар» Орталық мешіті есігін ашты. 2006 жылдың қыркүйек айында бұл екі ғибадат құрылыстарына Н.Ә.Назарбаев келді. «Көпұлтты, көпконфессионалды Қазақстан халқына қашанда ерекше төзімділік, өзара жоғары сыйластық және өзара қолдау тәп, – деп атап өтті Президент. – Біздің еліміз әлемнің ең гүлденген елдердің қатарына кірмек. – Егер Қазақстанда одан әрі келісім рухын және бейбітшілікті нығайтатын болсақ, біз оған жетеміз» [13].

2010 ж. «Петропавл және Булаев Епархиясы апостолға теңестірілген Мария Магдалина храмының приходы» жергілікті православиеілік діни бірлестігі ресми түрде тіркелген және оның бастамасымен 2015 ж. 19 ақпан күні жаңа («Жастар» стадионының қасында, Сәтпаев 13А мекен-жайы бойынша орналасқан) Әулие азап шегуші Мефодийдың құрметіне шоқындыру храмы ашылды *(13-ші суретке қараңыз)*. Оның құрылыс жұмыстары 2013 жылдың сәуір айында басталса, 2015 ж. басында оны дәріптеген [14]. 2015-2016 ж.ж. храмның оңтүстік жағынан исповедадьняның құрылыс жұмыстары жүргізілді.

Храмның ішкі безендіру жұмыстарымен жергілікті суретшілер айналысты. Ғимараттың сыртқы шығыс қабырғасында Петропавл епископы Мефодийдың суреті салынған. Мәскеу түбіндегі Софринодан Воскресения иконасының үлкен слайды әкелінді; Афона әулие тауынан шіркеуге Пресвятая Богородицаның кейпі табысталды. Бұл діни ғимарат бірден 150 адамды сыйдыра алады. Хражда құдайға құлшылық ету, тәубе ету, неке қию және жаназа сияқты діни

әдет-ғұрыптар тұрақты түрде атқарылады. Протоиерей Сергей Әулис Петр және Павел апостолдардың соборы және Апостолға теңестірілген Мария Магдалина храмының настоятелі болып қызмет жасауда [15].

2016 ж. Солтүстік Қазақстан облысының әкімі Ерік Хамзаұлы Сұлтанов пен Қазақстан және Астана метрополиті Александр «Береке» шағынауданындағы Севастиано-Магдалинский храм атты жаңа шіркеудің іргетасын қалауға қапсула салды [16].

Әдебиеттер.

1. «О девятом члене Символа веры» // Пространный христианский катехизис Православной Кафолической Восточной Церкви (адаптированная редакция)

2. Раннее христианство. Христос — основатель Церкви. // Алфеев, И., митр. Православие В 2-х томах. — М.: Сретенский Монастырь, 2009. — 1840 с. ISBN 978-5-7533-0502-2

3. Устав РПЦ, Гл. I, пункт 2

4. Новиков, 1985, Русская православная церковь — самая крупная из православных автокефальных церквей, с. 389.

5. Гордиенко, 1988, Русская православная церковь — самая крупная из ныне существующих автокефальных православных поместных церквей, с. 202.

6. Зуев, 2002, Русская православная церковь (РПЦ) — одна из 15 автокефальных православных церквей, занимает 5-е место в диптихе (помяннике) Вселенского (Константинопольского патриархата), наиболее крупная среди православных церквей в мире и среди религиозных организаций в России), с. 429—430.

7. О составе и количестве религиозных организаций и представительства иностранных религиозных организаций, содержащихся в реестре Министерства юстиции Российской Федерации (по состоянию на 1 января 2004 года) // Аналитический вестник Совета Федерации Федерального Собрания РФ. — М.: Совет Федерации Федерального Собрания Российской Федерации. — № 17 (237) (Приложение №1).

8. <http://www.petropavl.kz/asc/page32.html>

9/ Журналы заседания Священного Синода от 5–6 октября 2011 года

10. Состоялось вручение свидетельства о государственной регистрации Петропавловско-Булаевской епархии

11. Газета «Юный степняк» №27 (143) за 1923 г.

12. <http://sever.kz/?p=47>

13. http://www.votpusk.ru/country/dostoprим_info.asp?ID=23752#ixzz4CPD

yHz2l

14. <http://sever.kz/?p=47>
15. <http://izdatelstvo-sk.kz/?p=13956>
16. <http://www.russianskz.info/lentanews/6436-novy-pravoslavnyy-hram-otkrylsya-v-petropavlovske.html>

3. КАТОЛИЦИЗМ

Католицизм (грек тілінен «жалпылама», «бәрін сыйдыратын») – 1,25 млрд. адамды қамтитын, адам саны бойынша христиандықтың ішіндегі ең үлкен бағыт.

Қазақстандық католик шіркеуі – бүкіләлемдік Католик шіркеуінің бөлігі. Еліміздегі католиктердің саны 182,6 мың адамды құрайды, ол барлық қазақстандықтардың 1,3%. Олардың 84 діни қауымы тіркелген, оның ішіндегі 79-ы – Қазақстандағы Рим-католик шіркеуінің тарамы.

Солтүстік Қазақстандағы Рим-католик шіркеуі. СҚО шіркеулерді, нақтырақ айтқанда, ғибадатханаларды тұрғызу ХХ ғасырдың басында басталған. Мұрағат мәліметтеріне сүйенсек, 1901 ж. 20 ақпан күні ІІМ архиепископқа хат жазған: «Дала генерал-губернаторы Акмола губерниясының Петропавл қаласының католик тұрғындары өкілетті еткен С.Р. Вонсович, К.О. Добровольский и Р.Ю. Клопотовскийлердің Петропавлда ғибадатхана (капелла) тұрғызуға өтінішхат жолдағандарын хабарлаған». Генерал-губернатор Петропавл ауданында 205 католик, Көкшетау және Есіл уездерінде 300-ге жуық католик тұратынын, сондықтан, оның көзқарасы бойынша, өтініш қанағаттандырылуы тиіс деп хабарлаған. Омбы және Семей епископы (ОПШ), сенушілер қауымының ұлттық құрамын ескере отырып, неміс және поляктар, өтінішхаттың қанағаттандырылатынымен келісті. Жаңа құрылған католик жамағаты Тирасполь епархиясының Омбы деканатына тіркелінді[1].

Аса Қасиетті Иса Жүрегінің храмы 1911-1912 ж.ж. жер аударылған поляктар және немістердің ұрпақтарымен салынған. Шіркеудегі діни қауым мүшелерінің (поляк, неміс, литов) саны 3000 дейін жеткен. Настоятелі Иосиф Сенвайтис еді. 1928 ж. дейін храмның жанында рим-католик діни қауымы болған еді. 1924 ж. Костелдың күмбезі бұзылып алынды, ал ғимарат тұрғын үйге бейімделді. 1956 ж. ғимарат қайтадан жоспарланып, «Заря»

балабақшасы өз есігін ашты [2]. 1999 ж. 30 сәуірінде ол «Святая Троица» Рим-католик приходуна жөндеу-жаңғырту жұмыстарын жүргізу үшін берілді. Қайта құру жұмыстары 1999-2001 ж.ж. аралығында жүргізілді. 2001 ж. Костел настоятелі Анджей Легеч еді. 2002 ж. қайта құрылған храмды Қазақстан апостол администраторы епископ Ян Павел Ленга қайтадан дәріптеді.

Қазақстандағы католиктердің аса құрметтісі болып – ХХ ғасыр басының тарих және архитектура ескерткіші Аса Қасиетті Иса жүрегінің храмы саналады. Архитектура жағынан қарасақ, храм 19 ғ. соңындағы типтік поляк костелы сияқты: нысаны жағынан қарапайым, зер элементтерісіз, тастан жасалған мықты құрылыс. Храм Қазақстан Конституциясы көш. 43А мекен-жайы бойынша орналасқан *(14-ші суретке қараңыз)*.

1994-2000 жж. Петропавлда «Святая Троица» Рим-католик приходуның **Құдай Мейірімділігі Ордасының храмы**. 2000 ж. Алматыдан келген апостол нунциі Марьян Олесьпен дәріптелді. Храм алтары мен қабырғаларына монтаждalған 12 алтын миниатюрлы крест (апостолдар санына қарай) зәйтүн майымсн жағылған. Германиядан үлкен қоңырау әкелінді. 2012 ж. 15 сәуір күні Құдай мейірімділігі храмы Пресвятая Дева Мария архиспариясында ресми түрде Құдай мейірімділігінің ордасы болып жарияланды. Храм Жамбыл көш. 198 мекен-жайы бойынша орналасқан *(15-ші суретке қараңыз)*.

«Святая Троица» рим-католик приходы 1993 ж. 20 сәуірінде Я.П. Ленгамен Петропавлда қаланды. Ә. Збигнев Котлинский настоятелі болып тағайындалды. 2012 ж. ә. Анджей Михан кезінде «Святая Троица» приходы мемлекеттік қайта тіркеуден өтті. 2013-2015 ж.ж. ә. Дариуш Пашинский настоятелдік қызметін атқарады. 2015 ж. оның орнына ә. Томаш Якубчак келеді. Құдайға құлшылық ету рәсімдері әр жексенбі күндері өткізіледі.

Қазақстандағы католицизмнің негізгі орталығы – Тайынша ауданы, мұнда еліміздегі католиктердің 40%-ға жуығы қоныстанған [3]. 1995 ж. Епископ Я.П. Ленга бүкіл Қазақстанды

Құдайананың қамқорлығына бағыштаған кезде, Краснополянский а.о. Озерное ауылын республикалық Қасиетті Дева Мария – Әлем Патшайымының қасиетті (санктуарий) жері деп жариялады.

Ауыл 1936 ж. Воляниядан Қазақстанға жер аударылған поляк халқымен құрылған. 1941 ж. тұрғындар ашаршылықтан күн көре алмай жатқан кезде, кенеттен, ауыл маңында бұлақ көздері атқылай бастады, кейін олардан ұзындығы 5-7 км, балығы көп көл пайда болды. 1955 ж. көл кеуіп кетті, бірақ қазірге дейін кеуіп кеткен өзен арнасы анық байқалады [4]. Діндарлар, әрине, бұл жағдайды құдайдың берген аманаты деп түсінді. 1997 ж. ол орында, биік жерде «Құдай Ана балықтармен» атты мүсін орнатылды. 1998 ж. Волинская шоқының үстінен Қазақстандағы барлық қуғын-сүргін құрбандарына арнап крест орнатылды.

1990 ж. Озерныйда католик приходы құрылып, мамыр айында храмның құрылыс жұмыстары басталды. Приход және храм **Мария Әлем Патшайымы** құрметіне аталды *(16-ші суретке қараңыз)*. 1992 ж. 9 тамыз күні құрылған ғимарат епископ Я.П. Ленгамсен дәріптелді. Храмның бірінші настоятелі (1990-1999 жж.) Томаш Пэта еді; қазіргі уақытта настоятелі ә. Томаш Бартчак. Приходқа тағы да Озерныйдың 60 км радиусы айналасында орналасқан 12 құдайға құлшылық ету үйлері тиесілі [5]. Приходта Непорочное зачатие Пресвятой Девы Марии конгрегациясынан қарындастар (1994 ж. бастап) қызмет етеді. 2014 ж. 2 шілдесінде «Царица Мира» приходында «Қазақстан жұлдызы» ерекше алтарі орнатылды. Әлемде оған ұқсас 12 алтарь бар. Ол Польша Республикасы католиктерінің аса қасиетті сыйлығы.

2006 ж. Озерный ауылына Швейцариядан келген монахтар отец-бенедикттердің монастырін қалаған. 2007 ж. бастап Озерныйда Ченхстовадан (Польша) келген монах әйел – кармелиткалар тұрып жатыр, олардың саяқ монастырлары 2013 ж. дәріптелген [6].

2011 ж. 11 шілде күні Озерный приходы ресми түрде

Қазақстан қамқоршысы, Құдай Ана Әлем патшайымының ұлттық қасиетті жері деп аталды. Ол бүкіл Қазақстан католиктерінің жаппай қажылық ету жері. Ұзақ жылдар бойы Озерныйда қазақстандық католик жастарының бас қосулары өтіп жатыр; 2013 ж. жазында болған бас қосу халықаралық кездесу еді.

2016 ж. мәліметтері бойынша, Солтүстік Қазақстан облысында 44 рим-католик бірлестігі (олардың ішінде – 11 приход): Айыртау ауданында – 1, Аққайың ауданында – 1, Есіл ауданында – 2, Қызылжар ауданында – 2, Тайынша ауданында – 35, М. Жұмабаев ауданында – 1 және облыс орталығында – 2.

1996 ж. 1 қыркүйегінен бастап Есіл ауданының Корнеевка ауылында Әулие Лоренцтың христиан бастауыш мектебі жұмыс істейді, кейін ол христиан орта мектебіне айналған.

Әдебиеттер.

1. Ксёндз Владислав Буковинский. Воспоминание о Казахстане.// о.Андрей Шченский. Отцы Церкви. Отцы наших отцов. Мы дети нашего Отца. Караганда, 2000. С. 248-249.
2. <http://sever.kz/?p=47>
3. <http://www.sko.gov.kz/news.php>
4. Наталья Кандудина. Вернемся в Озерное!
5. Страница прихода в Озёрном на официальном сайте Католической Церкви в Казахстане.
6. Misje. Kazakhstan - Oziornoje

4. ПРОТЕСТАНТИЗМ

Протестантизм – христиан дінінің ішіндегі негізгі бағыттарының бірі, Европадағы XVI ғ. кең антикатолик қозғалысының реформациясының пайда болуымен байланысты, көптеген дара шіркеудердің бірлестігі. Шамамен 800 млн. протестантизмге сенуші адам, оны христиандықтағы екінші бағыт қылды [1].

Протестантизм діни ілім бойынша бүтін емес, діни ағымдардың саны тұрақты түрде өсіп жататын бағыт [2]. Бәрінен бұрын лютерандық, цвинглиандық, кальвинизм, анабаптизм, меннонитдық, англикандық, пуритандық және пресвитериандық бөлініп шықты. Кейін одан «бергі Протестантизм»: конгрегационалистер, баптистер, методистер, квакерлер, адвентистер, новоапостол шіркеуі, Құтқару әскері, Христиан ғылымы, елуіншілер және т.б. бөлініп шықты.

Қазақстан Республикасындағы протестантизм келесі конфессиялармен белгілі: інжілдік-лютеран шіркеуі, пресвитериан шіркеуі, жетінші күн адвентистері және новоапостол шіркеуі.

Әдебиеттер.

1. Ревуненкова Н.В. Протестантизм. — Питер-Юг, 2007.
2. <http://e-islam.kz/ru/dintanu/articles/item/9482-protestantizm>

4.1. Інжілдік-лютеран шіркеуі

Лютерандық – христиан дінінің ішіндегі протестанттықтың ең көне ағымдарының бірі [1]. Протестантизмнің пайда болуының өзі лютерандықпен байланысты, өйткені лютерандардың Шпайердегі қарсылығынан кейін оларды

протестанттар деп атай бастаған.

Інжілдік-лютеран шіркеуі – ТМД аумағындағы жергілікті лютеран шіркеулері мен діни қауым бірлестігі. ІЛШ Бүкіләлемдік лютеран федерациясының мүшесі.

Қазақстандағы інжілдік-лютеран шіркеуі Алматы, Ақмола, Жамбыл, Қарағанды, Қостанай, Павлодар, Шығыс-Қазақстан, Солтүстік-Қазақстан облыстарындағы және Астана мен Алматы қалаларындағы 13 жергілікті діни бірлестігімен белгілі.

Солтүстік Қазақстан облысында 5 інжілдік-лютеран шіркеуі бар. Олардың барлығы Тайынша ауданында шоғырланған: Тайынша қаласындағы «Солтүстік Қазақстан облысындағы Інжілдік-лютеран приходы», Летовочное, Красная Поляна, Краснокаменка және Горькое ауылдарындағы «Қазақстан Республикасындағы Інжілдік-лютеран шіркеуі».

1950 ж. Бетхер мырза мен оның қарындасы Валентинаның үйінде **Тайынша қаласы** лютерандарының алғашқы құдайға құлшылық ету рәсімдері өтті. Алғашқы кездері құлшылық ету рәсімдерін өткізетін тұрақты жердің болмағандығынан, оларды Август Зиистың үйінде, Полинскийлер отбасының үйінде және И. Кин мен Эвальда Таронның үйінде өткізген болатын. Кейін, Новокузнецктен келген пастор Готфрид Готлибович Дамерт Первомайская көш. бойындағы өз үйінде құлшылық жораларды өткізе бастаған. 1979 ж. лютерандар ғибадатхана сатып алуға рұқсат ала алды. 1981 ж. Дамерттың дүние салғанынан кейін, барлық құлшылық ету жоралары садақаға сатып алынған, Западная көш. 2 мекен-жайы бойынша орналасқан ғибадатханада өткізіле бастады. Пастор болып Рингольд Миллер тағайындалды, оның орнын Петр Миллер басты, кейін 1992-1995 ж. Миллерлердың орнына Нина Миске келді.

1995 ж. бастап осы күнге дейін дінге қызметін уағызшы Маргарита Горбенко атқарып келеді. Діни қауымға айына бір рет жүріп-тұратын пасторлар келіп қалатын. Алғашында, Андрей Виттих, кейін Эвальд Красовский. 1997 ж. 8 қыркүйегінде діни қауым мемлекеттік тіркеуден өтіп, заңды тұлға статусына ие болып – «Қазақстан Республикасындағы

Инжіл-лютеран шіркеуі» діни бірлестігінің Солтүстік Қазақстандағы филиалы атына ие болды *(17-ші суретке қараңыз)*. 2012 ж. 12 маусым күні жамағат заңды тұлғаның «Солтүстік Қазақстан облысындағы Инжіл-лютеран приходы» жергілікті діни бірлестік атын иеленген, мемлекеттік тіркеуден өту куәлігін алды. Жамағаттың жиі қонақтарының бірі Ригадан Харальд Кальнин, Қазақстанның алғашқы епископы Р. Мозер және епископ Петер Ури еді. Тұрақты түрде діни қауымға қазіргі Қазақстан епископы Ю.Т. Новгородов қонақ болады.

1936 ж. Солтүстік Қазақстанның басқа да елді мекендерінде сияқты, **Краснокаменка ауылына** Украинадан депортацияланған поляктар мен немістер қоныстанды, олардың көбі лютерандар еді. 2001 ж. ақпан айында олар бір топ өздерінің сенушілер қауымдарын құрып, уағызшылары ретінде Лилия Радкены таңдаған еді. Алғашында, құдайға құлшылық ету рәсімдері оның үйінде өтсе, қазіргі кезде сенушілер қауымының бір мүшесінің үйінде өтіп тұрады *(18-ші суретке қараңыз)*. Қауымның құрылуына пасторлар Андрей Виттих, Эвальт Красовский, В.В. Кригер және епископ Ю.Т. Новгородовтардың қосқан үлестері көп.

1980 ж. дейін **Красная Поляна ауылында** лютерандар баптисттермен бірге жиналып тұрған. 1984 ж. діни қауымның өз қаражаттарына сатылып алынған ғибадатханада алғашқы құдайға құлшылық ету рәсімі өткен. Құлшылық ету аптасына екі рет: сенбі және жексенбі күндері өтетін. Діни қауымның бірінші уағызшысы Лау мырза еді, кейін орнына А. Шульц келген. Красноармейск қаласынан пастор Миллер келіп тұратын. 1994 ж. уағызшы қызметіне Костюкевич мырза келген, ал 1995 ж. бастап 2001 ж. дейін насихаттау жұмысын Крафт ханым жүргізген. 1997 ж. Красная поляна ауылының лютеран қауымы орыс және неміс екі қауымға бөлініп кетті. Орыс тілдес лютеран қауымында Эвальт Красовский пасторлық еткен болса, неміс тілдестерге Крафт ханым уағызшылық еткен болатын. Бірақ, 2001 ж. неміс тілдес діни қауым өз жұмысын тоқтатты.

Горькое ауылы 1936 ж. Воляниядан арнайы-жер аударып

келген неміс және поляк ұлтынан құрылған. Ғибадатхана 2002 ж. ашылып, «Қазақстан Республикасындағы Інжіл-лютеран шіркеуі» жергілікті діни бірлестік әділет органдарында тіркеуден өткен *(19-ші суретке қараңыз)*. Пасторы В.В. Кригер.

Солтүстік Қазақстан облысындағы Інжіл-лютеран шіркеуінің негізгісі **Летовочное ауылында** орналасқан. 1936 ж. Украинадан жер аударып келген немістер лютерандар, рим-католиктер және баптисттер еді. 1938 ж. бастап, барлық құдайға құлшылық ету рәсімдерін лютерандар баптисттермен бірге өткізіп отырған. Ілімдеріндегі айырмашылықтар пікірталастарға және түсініспеушілікке әкеліп соқтырды. 1944 ж. бірыңғай құлшылық етулер тоқтатылып, лютерандар бөлек жинала бастады. 1980 жылдары дін саласындағы мемлекет саясаты әлдеқайда бәсеңдеген кезде, лютерандар өз қаражаттарына үй сатып алып, кейін оны ғибадатханаға айналдырды *(20-ші суретке қараңыз)*. Барлық діни рәсімдер неміс тілінде, әр сенбі және жексенбі күндері өткізіліп тұратын, кейін сенбі жұмаға ауысып, жұма және жексенбі күндері өткізіліп тұратын. Ғибадатханаға немісше түсінбейтін адамдар келе бастаған кезде, құлшылық ету рәсімдерін немісше және орысша өткізуге шешім қабылданды. Ал 2003 ж. бастап олардың барлық діни рәсімдері тек орыс тілінде жүргізіле басталды. Қайта құру жылдарында барлық немістер, солардың ішінде лютеран немістері Германияға жер аударған кезде, олармен бірге діни қауым жетекшілері мен озаттары кетіп қалған болатын. 1980 ж. – 2003 ж. Летовочное ауылының қауымында Финский, Г. Шешнайдер, Е. Бедкер, Штембр, Герта Литман, Е. Шешнайдер, М. Янке, Т. Рихарт және Лидия Май сияқтылар қызмет етті. 2003 ж. бастап пасторы – В.В. Кригер.

Әдебиеттер.

1. Лютеранство — статья из Новой философской энциклопедии

4.2. Інжілдік Мәсіхші Баптистер (ІМБ)

Баптизм (көне грек т. аударғанда – «суға батырамын», «шоқындырамын» [1]) – протестанттық христиандықтың бір бағыты.

Інжілдік мәсіхші баптистер – посткеңестік мемлекеттер территориясы кеңістігінде баптизм ілімін ұстанатын негізгі конфессия.

2016 ж. сәуір айындағы мәліметтер бойынша Қазақстанда ресми түрде ІМБ-дің 174 жамағаты тіркелген.

Солтүстік Қазақстан облысында інжілдік мәсіхші баптистердің 7 шіркеуі тіркелген: М. Жұмабаев ауданында – 1, Ғ. Мүсрепов ат. ауданда – 1, Тайынша ауданында – 2 және Петропавл қаласында – 3.

«Солтүстік Қазақстан облысының Інжілдік мәсіхші баптистер шіркеуі» облыс орталығындағы ең көне шіркеулерінің бірі. 1908 ж. жамағаттың құрылуы Гаврила Иванович Мазаевтың есімімен байланысты. Алғашқы уақыттары бір топ сенуші адамдар жеке пәтер мен үйлерде жиналып тұратын, кейін, сенушілердің саны өсе бастағасын, Мазаев жаңа соғылған үйдің бір бөлмесін құдайға құлшылық сту рәсімдерін өткізу үшін бөліп берген. 1913 ж. ол шіркеуде дінн қауым мүшелері жиналатын, автоматты жанышқыш механизмі бар диірмен тұрғызды. Диірмен – қасбеті Егемен Қазақстан көшесіне шығатын үшқабатты кірпіштен жасалған ғимарат. Орам жағындағы қасбеті жағынан, бірқабатты жалғастыра салынған жайы бар. Үлкен терезе ойықтары үстеріндегі жақ нысанды кірпіш қалауымен аяқталады. Ғимараттың барлық үш қабаты өндірістік процесстердің технологияларына сәйкес әр түрлі биіктікте соғылған. 1917 ж. төңкеріске дейін диірмен сатылды. Кеңестік билік кезінде ғимарат ұлттандырылып, 1978 ж. дейін оның ішінде ұн өндірісі жүргізілді [3]. 80-і жылдары ғимарат күтімсіз қалып, жартылай қирап жатқан кезде, оны бірталай рет мүлдем бұзуға тырысқан. 1993 ж. Мазаев диірмені шіркеу қажеттіліктеріне бейімделді.

1994 ж. «Солтүстік Қазақстан облысындағы Інжілдік мәсіхші баптистер шіркеуі» ресми түрде тіркелді. Оның алғашқы пасторы Алексей Федорович Бурлаков еді. 2004-2016 ж.ж. шіркеуді пастор Владимир Иванович Лопуцкий басқарған. 2016 ж. бастап пастор қызметін Иван Сергеевич Шветов атқарып жатыр. Қазіргі кезде ғибадат үйі қалпына келтірілген **(21-ші суретке қараңыз)**. Жиналыстар, діни рәсімдер әр сәрсенбі, сенбі және жексенбі күндері өтеді. Шіркеу ғимаратында жексенбілік мектеп жұмыс істеуде.

1995 ж. шіркеудің діни қауым мүшелерінің бір бөлігі «Солтүстік Қазақстан облысының Інжілдік мәсіхші баптистер шіркеуі» құрамынан бөлініп шығып, өздерінің «Қазақстан Республикасының Інжілдік Мәсіхші-баптистердің одағы «Преображение» қауымы» жергілікті діни бірлестіктерін тіркеп алды. Оны Василий Николаевич Хотько басқарды. Ғибадат үйі Мира көш. бойында орналасқан **(22-ші суретке қараңыз)**. Құдайға құлшылық ету рәсімдері әр жексенбі сайын өткізіліп тұрады.

2004 ж. тамыз айында «Солтүстік Қазақстан облысының Інжілдік мәсіхші баптистердің шіркеуі» құрамынан 8 адам «арминиян іліміне» келіспеушіліктерін білдіріп, бөлініп шықты. Уақыт өте келе, алғашқы бөлініп шыққандарға тағы да бірнеше ІМБ шіркеуінен шыққан адам қосылады. Сол жылдың желтоқсан айында «**Інжілдік мәсіхші баптистер**» діни бірлестігі ресми тіркеуден өтіп, сәйкес күәлігін алды [4]. Шіркеудің қаланғанынан бастап оны Михаил Викторович Маслеников басқарып келеді. Құдайға құлшылық ету рәсімдері әр сәрсенбі және жексенбі күндері, К. Цеткин көш. бойында өтеді **(23-ші суретке қараңыз)**.

Әдебиеттер.

1. Митрохин, 2010.
2. Григорьева, 1998, с. 59.
3. <http://sever.kz/?p=47>
4. <http://www.svet-mira.kz>

4.3. Елулікшілер шіркеулері

Елулікшілер (англ. Pentecostalism) — протестантизмнің бір бағыты, елулікші ілімін ұстанушы інжілдік христиандар. Мысалы, Ресейде ілімдері жағынан баптизмге жақын болып саналатын, інжілдік христиандарды Інжіл сенімінің христиандары, немесе інжілдік сенімінің христиандары деп атауды жол көрген, қазіргі таңда атауы ТМД территориясында бұл бағыттағы конфессиялардың атауларының құрамдас бөлігі.

Елулікшілер – протестанттық ағымдардың ең үлкені: 2013 ж. көрсеткіштері бойынша олардың саны 279 млн. адамға дейін жеткен, ал Қазақстанда елулікшілердің 216 діни қауымдары мен топтары саналған.

Солтүстік Қазақстан облысында елулікшілердің 9 шіркеуі тіркелген: Жамбыл ауданында – 1, М. Жұмабаев ауданында – 1, Шал акын ауданында – 1 және облыс орталығында – 6.

Петропавлдағы алғашқы елулікшілер бірлестігінің тарихы 1970-жылдардың 2-жартысында, Владимир Александрович Доманский өзінің миссионерлік қызметін жүргізе бастаған кезде басталады. 1990 ж. «Миссия благодворения и евангелизации «Еммануил» бастапқы мемлекеттік тіркеуден өтеді. 1995 ж. Куйбышев ат. зауыт жатақханасы күрделі жөндеулерден өткен ғимаратында ғибадатхананың ресми ашылуы болып отті *(24-ші суретке қараңыз)*. 2013 ж. бастап миссия жетекшісі – Виктор Алексеевич Иванов, ал пасторы – Андрей Леонидович Кох. Әр жексенбі сайын діни қауым мүшелері құдайға құлшылық ету рәсімдеріне жиналады. Сәрсенбі сайын, тұрақты түрде «Қасиетті жазуды талдау» өтеді.

1991 ж. Петропавлда 17 жасар Сергей Рейнгольдович Тимофеев Інжілді үйрену бойынша үйірме ұйымдастырып, кейін ол «Жаңа өмір» толық інжілдік шіркеуі» болып аталып кетті. 2003-2013 ж.ж. шіркеуді пастор Алексей Валерьевич Ковалев басқарды, ал С.Р. Тимофеев диакон қызметінде еді. 2014 ж. бастап шіркеу **«Солтүстік Қазақстан облысының Евангельдік Сенім мәсіхшілерінің сенушілер қауымы»** деп

аталады. Жамағаттың өздерінің культтық ғимараттары жоқ. Құлшылық рәсімдері әр жексенбі сайын өткізіледі.

1996-2014 ж.ж. Андрей Владимирович Голованов «Шыншылдықтың Жарығы» Христиан шіркеуі» жұмыс жасады. Қазіргі таңда бұл діни қауым жоқ.

«Агапе» Інжілдік христиан шіркеуін Петропавлда 1998 ж. Николай Леонтьевич және Наталья Яновна Полишук пасторлары құрып, қазірге дейін басшылық етуде. Линия көш №1 үй мекен-жайы бойынша орналасқан ғибадат үйі 2008 ж. тіркелген *(25-ші суретке қараңыз)*. Құдайға құлшылық ету рәсімдері жексенбі күндері өтеді.

2004 ж. пастор Пак Сон Хи облыс орталығында «Қасиет» Інжілдік христиан шіркеуі» жергілікті діни бірлестігін қалады. 2012 ж. қайта тіркеуден кейін, шіркеуді Қуат Жақсыбайұлы Алланиязов басшылыққа алды. Құлшылық рәсімдері жексенбі сайын Жамбыл көш. пәтерде өткізіледі.

2005 ж. «Солтүстік Қазақстан облысының «Босатылу» Евангельдік Сенім Мәсіхшілерінің Сенушілер Қауымы» тіркелген, пасторы болып Тимур Валерьевич Чикунев тағайындалған болатын. 2011 ж. бастап қауымдастықты пастор Вадим Александрович Арсентьев басқарып жатыр *(26-ші суретке қараңыз)*. 2014 ж. бастап шіркеу Партизан көш. бойында орналасты. Құдайға құлшылық ету жексенбі күндері өтеді, сонымен қатар, 2015 ж. бастап шіркеуде діни бірлестіктің келушілеріне арналған «Інжіл Мектебі» жұмыс істейді.

«Солтүстік Қазақстан облысы «Құдай үйі» Елулікшіл Евангельдік сенімінің мәсіхшілер Сенушілер Қауымы» өз тарихын 2006 ж. бастап бастайды. Сол уақытта оның атауы «Құдай Нұры түскен» Петропавл христиан шіркеуі», ал пасторы Оганнес Мартинович Оганнесян болды. 2009 ж. оның орнына Валерий Валерьевич Михеев келді. 2011 ж. діни бірлестік қазіргі атаумен тіркелді. 2015 ж. бастап «Құдай Үйі» басшысы Сергей Александрович Баторин болып табылады. Шіркеудің өз ғибадат ғимараты жоқ. Құдайға құлшылық ету жексенбі күндері өтеді.

Солтүстік Қазақстан облысының Елуіншілік бірлестіктері діндестермен тығыз байланыс ұстайды. Олар әр түрлі халықаралық конференцияларға, фестивалдарға, кездесулерге белсенді қатысады, жастармен және өзге де халық топтарымен жұмыс істейді.

4.4. Пресвитериандық шіркеулер

Пресвитериандық (грек тіл. «үлкен») – Протестантизм бағыттарының бірі және шіркеулік ұйымның ерекше нысаны. Пресвитериандық Жаң Кальвиннің іліміне сүйенеді, осылайша кальвинизм тармақтарының бірі ретінде және кең мағынада реформаторлық шіркеу ретінде қарастырылады.

2016 ж. басындағы жағдай бойынша Қазақстанда қайта тіркесуден 107 пресвитериандық қауым өтті.

Солтүстік Қазақстан облысында пресвитериандық шіркеулердің 3 бар: Қызылжар ауданында – 1, Ғ. Мүсрепов атындағы ауданында – 1, облыс орталығында – 1.

«Солтүстік Қазақстандық «Рақым» қайырымдылық миссиясы» 1995 ж. Петропавл қаласында пастор Игорь Геннадьевич Пономаревпен тіркеуден өтті. 2002 ж. пастор Илья Петрович Грачев тұсында Некрасов к-сі бойында жеке гибадат үйі тіркелген (*27-ші суретке қараңыз*). 2003–2012 ж.ж. шіркеуді Алексей Яковлевич Сорокопуд басшылық етті. 2012 ж. бастап, «Рақым» Христиандық Пресвитериандық Шіркеуі» атауына өзгертілген қауым пасторы болып Вячеслав Михайлович Воробьев табылады. Сол жылы жергілікті діни бірлестік әділет органдарында қайта тіркеуден өтті. Құдайға құлшылық ету жексенбі күндері өтеді.

4.5. Жетінші Күн Адвентистері (ЖКА)

Жетінші күн адвентистері (лат. «пайда болу») – 1843 ж. АҚШ-та туындаған, протестанттық ағым. Адвентистер өздерін Қалдық Шіркеуі деп санайды, яғни соңғы шынайы христиандардың Шіркеуі. ЖКА шіркеуінің дүниежүзілік ұйымының қатарына 16 млн. астам ересек мүшелері кіреді. Қазіргі таңда Қазақстанда жетінші күн адвентистерінің 42 шіркеуі бар.

Солтүстік Қазақстан облысында ЖКА 1 шіркеуі облыс орталығында орналасқан. «Петропавл қаласы, Жетінші күн адвентист христиандарының Тұрғылықты жерінің Шіркеуі» тарихы 1947 жылдан бері, Ирина Васильевна Житкова бес адамнан тұратын қауымды құрғалы басталады. 1981 жылы шіркеу мүшелері Демьян Бедный к-сіндегі ғибадат үйінде жинала бастады, бірінші ресми пасторы Александр Александрович Швагбауэр болды. 1986 ж. пастор Иван Иванович Кригер кезінде шіркеу мекен-жайын: Украин к-сіне алмастырып, қазіргі кезде қолданыстағы ғибадат үйі ашылды **(28-ші суретке қараңыз).**

1994 жылы шіркеу алғашқы мемлекеттік тіркеуден өтті. 2000 ж. пастор Виталий Павлович Мустяце (1999-2003 жж.) кезінде «Үлкен Інжілдің Науканы» отіп, оның барысында тұрғылықты жерінің шіркеуі үшін рекордтық келуші саны шоқынды (шамамен 70 адам). 2011 ж. жергілікті діни бірлестік қайта тіркеуден өтіп, сол жылы оны пастор Виталий Вячеславович Маляров басқарды. 2016 ж. бастап, шіркеу пасторы Владимир Николаевич Пилипюк болды. Құдайға құлшылық ету аптасына 2 рет – сенбі және сәрсенбі күндері өтеді.

4.6. Новоапостол шіркеуі

Новоапостол шіркеу – XIX ғасырда пайда болған халықаралық христиандық діни ұйым. Шіркеудің 190 елдерінде өз ізбасарлары бар және бүкіл әлем бойынша сенушілер саны 11,2 миллионға жетеді.

2010 ж. бастап, Новоапостол шіркеуінің Қиыр шығыс өңірлік басқару орталығының президенті болып апостол Марат Ибрагимович Акчурин табылады, ол Ресей аумағының Оралдан Қиыр Шығысқа дейін, сондай-ақ Қазақстан мен Моңғолияға жетекшілік етеді.

Қазіргі уақытта Қазақстанда 26 діни қауымдары мен топтары жұмыс істейді.

Солтүстік Қазақстан облысында 5 қауым: Жамбыл ауданында – 1, Ғ. Мүсірепов атындағы ауданда – 2, Тайынша ауданында – 1, Петропавлда – 1 жұмыс істейді.

1992 ж. облыс орталығында Новоапостол шіркеу неміс миссионері Зигхард Бердің қызметінің арқасында пайда болды. 1993 ж. «Христиандық Новоапостол шіркеуі» ЖДБ Солтүстік Қазақстан облысында алғашқы мемлекеттік тіркеуден өтті. Бірінші пастырь және монастырь бастығы – Германиядан келген Юрген Риль болды. 1996 ж. мамыр айында Мир к. орналасқан Новоапостол шіркеуінің меншікті габдат үйі ашылып *(29-ші суретке қараңыз)*, дәріптелді, пастырь және монастырь бастығы болып Виктор Майер болды. 1998 ж. оны Сергей Николаевич Ханаев ауыстырды.

2012 ж. С. Н. Ханаев бүкіл Қазақстан бойынша епископ атағын алды. Сол жылы Новоапостол шіркеу қайта тіркелуден өтті. 2015 ж. бастап пастырь және монастырь бастығы болып Андрей Артурович Бедель болды. Құдайға құлшылық ету аптасына бір рет жүзеге асырылады, сонымен қатар, апта ортасында «Новоапостол шіркеуінің Катехизисін» зерделеу өтеді.

5. АНТИТРИНИТАРИЗМ

Антитринитарийлер (от лат. «анти» – қарсы и «тринитас» – үштік) – Христиандықтағы ағымның жақтаушылары, Бірінші Никейск соборында (325 ж.) бекітілген және көпшілік христиан конфессиялармен қабылданған, Үштік туралы догматты мойындамайтындар. Ариандық және катаризм сияқты антитринитарлы бағыттар, шіркеу және зайырлы биліктері тарапынын дінбұзарлар ретінде қудаланды.

Қазіргі уақытта антитринитарийлер болып Ехоба Куәгерлері табылады, Мун (Муниттер) бірігу шіркеуі, Иса Мәсіхтің соңғы қасиетті күндері (мормондар) шіркеуі, христадельфиандықтар, бірқатар адвентисттік және елулікшілер шіркеулері. Жалпы алғанда, қазіргі заманғы христиандар арасында антитринитарийлер 1%-дан сәл ғана жоғары үлссін құрайды.

5.1. Ехоба куәгерлері

Ехоба куәгерлері – 1870 ж. АҚШ-та Чарльз Тейз Расселмен ұйымдастырылған «Інжіл зерттеушілер» үйірмесінің ізбасарлары. «Ехоба куәгерлері» атауы 1931 ж. 29 шілдесінде, Ишая кітабының 43-бөлімнің 10-тақпағындағы: «Сендер менің куәгерлерімісіндер, - дейді Ехоба, - ал мен Құдаймын».

«Ехоба куәгерлерінің жылғы жылнамалығының 2016» мәліметтеріне орай, 2015 ж. бслсенді мүшелердің сн жоғарғы саны 118 016 діни қауымды құраған 8 220 105 адамға жетті; 2015 ж. жаңа келушілердің саны 260273 адамға дейін жеткен [1].

2016 ж. мәліметтері бойынша, Қазақстанда 14 мың адам өздерін Ехоба куәгерлеріне жатқызады. Олардың барлығы 60 діни қауымды құрап және олардың біреуі Петропавлда орналасқан.

Бұл діни қауым 1960-ж. бастап облыс орталығындағы өз

қызметтерін заңсыз түрде бастаған, алғашқы тіркеуден 2004 ж. өтіп, «Солтүстік Қазақстан облысының Ехоба куәгерлерінің мәсіхшілік қауымы» жергілікті діни бірлестігінің басшысы болып – Константин Владимирович Симаков тағайындалды. 2006 ж. бастап діни қауымды аға Александр Николаевич Фоломеев басқаруда. 2008 ж. өздерінің, Аяған Шәжімбаев көш. бойында орналасқан, культтік ғимараттары – Патшалық сарайы – ашылды (*30-ші суретке қараңыз*). 2012 ж. Ехоба куәгерлері қайта тіркеуден өткен болатын.

Петропавлда 4 жиналыс жұмыс істейді: Солтүстік, Оңтүстік, Орталық (келушілердің тұрғылықты жері бойынша қалыптастырылды) және Қазақ (қазақ тіліндегі келушілерге). Әрбір жиналыс аптасына екі рет кездесу өткізеді: «Күзет мұнарасы» және «Христиан өмірі мен қызмет ету». Ехоба куәгерлерінде «қасиетті күндер» жоқ, сондықтан кездесулер мен жиналыстар уақыты және апта күндері жыл сайын өзгеріп отырады.

Патшалық сарайында және оған іргелес аумақта жылына екі рет – аудандық және жылына бір рет – аймақтық Ехоба куәгерлерінің конгресстері өткізіледі.

Әдебиет.

1. Ежегодник Свидетелей Иеговы 2016 г. с. 176–187.

Қорытынды

Осы анықтамалықта Солтүстік Қазақстан облысында діни бірлестіктердің кең ауқымы көрсетілген – дәстүрлі діни ілімдерден елімізде бұрын болмаған ілімдердерге дейін.

Авторлар Солтүстік Қазақстанда бірқатар негізгі әлемдік діндердің сан ғасырлық өмір сүруінің нәтижесінде қалыптасқан белгілі бір діни мүдделерінің теңгерімі мен діни тепе-теңдігін атап өтуге тырысты, оның шеңберінде әрбір дін өз орнын қалыптастырды, конфессияаралық сұхбат пен әлеуметтік өзара іс-қимыл арналарын жолға қойды. Осы мүдделерінің теңгерімімен көп жылдар бойы қазақстандық қоғам өмірінің барлық діни салаларында тұрақтылық пен төзімділік негізделген.

Біздің облыста қазір барлық қоғамдық күш әр түрлі ұлт өкілдері арасында өзара түсінушілік пен діни сенім норма болып табылатын қоғам құруға бағытталуы тиіс екеніне авторлар сенімді. Өзара төзімділікті және ізгілікті, мейірімділікті және қайырымдылықты тәрбиелеу негізінде ғана шіркеуаралық өзара түсіністік мүмкін. Мәдени-ұлттық ағартушылық және бейбітшілік қызметті, сондай-ақ ұлттық қасиетті сақтау және қалпына келтіру қажет. Түрлі конфессия өкілдері жалпы келіссөздер үстеліне үнемі отырып, рухани тәрбиелеумен, өзара түсіністікпен, біздің мемлекетті нығайтумен байланысты мәселелерді бірлесіп, шешулері өте маңызды.

Облыста діндер мен конфессиялар даму тарихын оқырмандарға таныстыру, олардың қазіргі замандағы рөлін, деструктивті діни ағымдардың, радикалды және экстремистік ұйымдардың идеология негіздерін қабылдамауды қалыптастыру, солтүстікқазақстандықтардың белсенді азаматтық көзқарасын дамыту авторлардың мақсаты болып табылады.

Авторлар қойылған міндеттердің мән-жайында Солтүстік Қазақстандық этностар мен конфессиялардың өзара іс-қимыл моделі экстремизмнің әлеуетті тәуекелдерінен қаншалықты

қорғалғанын ойлануды ұсынады, себебі конфессияаралық және ұлтаралық толеранттылықты нығайту проблемасы үнемі назар аударуды талап етеді. Оның шешілуі ішкі саяси тұрақтылық пен қауіпсіздікке тәуелді. Осы бағытта дәйекті саясат байқалады, халықтар арасындағы бейбітшілік пен келісімге арналған іс-шаралар өткізіледі.

Қазақстан зайырлы мемлекет ретінде конфессияаралық қатығыстарға қарсы қатар іс-қимыл шараларын қабылдауға кепілденеді. Басқа конфессиялық ағымдарға залал келтіретін кез-келген діннің басымдығына әкелетін мақалалар мен актілер кірмейтін ішкі саяси шешімдер мен заңнамалық бастамаларға да қатысты. Президенттің осы саясатын Қазақстан халқының дінге сенушілері және атеистері де толық қолдайды.

Осылайша, Қазақстанда уақыт сынынан өткен этникааралық және дінаралық келісім моделі құрылды. Біздің еліміздің түрлі конфессиялардың өзара іс-қимылы жөніндегі тәжірибесін халықаралық ұйымдар зерделеуде, оның ішінде БҰҰ, ЮНЕСКО мен ЕҚЫҰ. Халықаралық кеңістікте Қазақстан мәдениет пен дінді жақындату үшін бейбітшілік аумағы, сұхбат алаңы ретінде қабылданады.

ОГЛАВЛЕНИЕ

Введение	42
1. ИСЛАМ.....	45
2. ПРАВОСЛАВИЕ.....	50
3. КАТОЛИЦИЗМ.....	59
4. ПРОТЕСТАНТИЗМ.....	63
4.1. Евангелическо-лютеранская церковь	63
4.2. Евангельские христиане-баптисты (ЕХБ)	67
4.3. Пятидесятнические церкви	69
4.4. Пресвитерианские церкви	71
4.5. Адвентисты седьмого дня (АСД).....	72
4.6. Новоапостольская церковь	72
5. АНТИТРИНИТАРИЗМ	74
5.1. Свидетели Иеговы	74
Заключение.....	76

Введение

2016 год является юбилейным для Северо-Казахстанской области: исполнилось ровно 80 лет со дня ее образования.

Мы с чувством величайшей гордости отмечаем, что наша область является кладовой духовного богатства, берущего свое начало из глубины веков. Дружба народов, которая объединяет сегодня представителей различных этносов и религий, является гордостью не только Северо-Казахстанской области, но и всего нашего государства в целом.

Официальной датой образования Северо-Казахстанской области стал 1936 год. Она была сформирована из северных районов Карагандинской области и Каркаралинского округа постановлением Всесоюзного центрального исполнительного комитета.

Северо-Казахстанская область – одна из четырнадцати областей в составе Казахстана. Областной центр – г. Петропавловск.

Численность населения области по данным на 1 января 2016 г. составила 568,9 тыс. человек. В составе населения нашей области численно преобладающими являются два этноса – казахский и русский. Национальный состав области (от количества всего населения области): 49,8% – русские; 34,6% – казахи; 4,3% – украинцы, 3,5% – немцы, 2,2% – поляки, 2,2% – татары, 1% – белорусы.

Верующее население области представляют: ислам – 42%, православие – 52%, католицизм – 5%, протестантизм – 1%. По числу верующих традиционно лидируют религиозные объединения мусульман и православных христиан, в которые входят более 90% верующих области.

В области действует 136 религиозных объединений и филиалов, относящихся к 10 конфессиям: ислам, православие, пятидесятнические церкви, евангельские христиане-баптисты, католицизм, свидетели Иеговы, пресвитерианские церкви, адвентисты седьмого дня, евангелическо-лютеранская церковь и ново-

апостольская церковь.

Функционирует 169 культовых сооружений, в том числе 68 мечетей, 31 православный храм, 44 римско-католических костёлов и часовен, 26 протестантских домов молитв.

Миссионеров всего – 43, из них 39 представляют Римско-католическую церковь и 4 – Новоапостольскую церковь.

В настоящее время в области строится 6 мечетей и 6 храмов.

Религиозные объединения в Северо-Казахстанской области функционируют в рамках действующего законодательства Республики Казахстан и сложившихся государственно-конфессиональных отношений. При этом важной характерной чертой является то, что религиозные объединения в СКО не просто существуют сами по себе в отрыве от общества, но и привлекаются к участию в социально-культурных мероприятиях, направленных на упрочение в обществе гражданского мира и духовного согласия.

Роль диалога религий в современном мире велика. Именно поэтому стабильность и спокойствие в нашей области невозможны без межконфессионального диалога. В октябре 2015 г. управлением по делам религий Северо-Казахстанской области и КГУ «Центр анализа и развития межконфессиональных отношений» был создан Клуб руководителей религиозных объединений (*см. рис.1*). Деятельность Клуба направлена на укрепление стабильности в религиозной сфере и конфессионального согласия в регионе. Девиз Клуба – «От знания и понимания – к диалогу и толерантности». Клуб стал полноценной диалоговой площадкой, объединив представителей 9 конфессий г. Петропавловска.

Как верно отметил известный писатель-публицист В.М. Песков, Родина подобна огромному дереву, на котором не считать листьев. Но всякое дерево имеет свои корни. Без корней его бы повалил даже маленький ветерок. Корни – это наша история. Неоспорима мысль о том, что малая Родина, Отечество, родной край играют значительную роль в жизни каждого человека. И потому столь важно знать прошлое и настоящее родного края, его богатую духовную культуру.

Именно такой подход демонстрирует коллектив авторов этой книги. Директор КГУ «Центр анализа и развития межконфессиональных отношений Уразалинов Нургали Курмангалеевич и эксперты Синяков Олег Витальевич и Жумагалиева Азиза Маратовна поставили перед собой цель осветить историю конфессий, действующих в Северо-Казахстанской области. Все общины, представленные в данном сборнике, – это официально зарегистрированные в органах юстиции местные религиозные объединения, совершающие свою деятельность на законной основе. Авторы подробно остановились на культовых сооружениях данных общин, многие из которых являются памятниками истории и культуры г. Петропавловска. Для наглядности большинство описываемых культовых сооружений сопровождается фотографиями.

В задачу авторов книги не входило рассказать полную историю формирования данных религиозных течений в мировом масштабе, рассмотреть особенности их деятельности и дать характеристику их культов. Создатели справочника ограничились изложением истории поместных общин Северо-Казахстанской области и г. Петропавловска. В ходе работы над книгой коллектив авторов столкнулся с такой проблемой, как отсутствие сведений о местных религиозных объединениях в сети Интернет и в официальных источниках. Существенная помощь была оказана руководителями общин, а также прихожанами, что позволило восстановить историю данных объединений.

Авторы будут благодарны за любые замечания и конкретные предложения по улучшению справочника.

1. ИСЛАМ

Исла́м (араб. الإسلام – монотеистическая авраамическая мировая религия. Слово «ислам» переводится как «предание себя Богу», «покорность», «подчинение» (законам Аллаха)[1]. В арабском языке слово «ислам» — отглагольное существительное, образованное от глагола سلم, который означает «быть благополучным», «спасаться», «сохраняться», «быть свободным»[2].

История нашей страны уже много столетий неразрывно связана с исламом. Эта религия стала одним из главных источников становления самобытной духовности и культуры казахского народа. Древние тюрки, предки казахов, непосредственно участвовали в становлении исламской цивилизации и причастны ко многим ее достижениям.

В настоящее время, по данным Комитета по делам религий, в Казахстане зарегистрировано 2508 мусульманских общин.

Ислам в Северо-Казахстанской области. В начале XX в. в Петропавловске, который в то время относился к Акмолинской области, насчитывалось 6 каменных и 3 деревянных мечети. К началу XXI в. в городе сохранилось в различной степени сохранности пять зданий каменных мечетей из шести и ни одной из трех деревянных мечетей, функционировавших в начале века. В справке, хранящейся в областном архиве, читаем: «Совет общины мусульман при петропавловской мечети сообщает, что первую регистрацию церквей, мечетей, молитвенных домов произвели в советский период – в январе 1921 г. В этот список занесено девять мечетей, расположенных на территории города...» [3], которым советские чиновники присвоили номера.

Первая соборная мечеть – двухэтажная каменная мечеть. Построена в 1860 г. на деньги купца А. Мусатаева. В 1930-е гг. была закрыта. Здание использовалось под цех хлебокомбината. Находилась на ул. Первомайской (бывшей Почтамтской).

Вторая соборная мечеть (Касымовская, Подгорная) – каменная мечеть. Построена в 1795 г. по личному указанию импера-

трицы Екатерины II. Она являлась первой каменной мечетью в казахской степи и одним из первых каменных зданий в самом городе. В 1801 г. частично разрушилась от удара молнии, перестроена в конце 1820-х гг. В 1930-е гг. закрыта. В 90-е гг. она принадлежала рыбозаводу, в настоящее время здание используется как сауна [4]. Находится по ул. Коминтерна (бывшая Большая) (см. рис. 2).

Третья соборная мечеть (Муратовская) – каменная мечеть. Построена в 1868 г. на средства купца С. Муратова на ул. Горького (бывшей Хлебниковской). Имамом с 1898 г. вплоть до ее закрытия в 1931 г. был выпускник Стамбульского университета Мухаммеджан Бегишев. Кроме него служителями культа в этой мечети являлись Абдулкаир Усманов и Камалутдин Сайфутдинов. После Великой Отечественной войны при строительстве обкома партии мечеть была снесена, на её месте построен детский сад.

Четвёртая соборная мечеть (Давлеткильдеевская) – каменная мечеть. Построена в 1870 г. на средства купца М. Давлеткильдеева. Минарет частично сохранился, здание используется как подсобное помещение завода им. Кирова. Находится на ул. Попова (бывшая Степная).

Пятая соборная мечеть (Динмухаммедовская) – старейшая восстановленная каменная мечеть г. Петропавловска. Построена в 1851 г. татарским купцом Дин-Мухаммедом Бичуриным. Рядом выстроено медресе. В 1938 г. мечеть была закрыта и использовалась не по назначению, минарет был разобран. В 1996 г. была вновь зарегистрирована запрещенная в начале 30-х гг. татаро-башкирская религиозная община. В 1998 г. мечеть и прилегающую территорию передали верующим, начались строительные и реставрационные работы по восстановлению здания. Имамом стал председатель татаро-башкирской общины мусульман г. Петропавловска Рафаиль Хасанович Рязанов. В 2001 г. был сооружен минарет, высота которого составляет 24 метра, в этом же году мечеть обнесли каменной оградой с металлической решеткой. В 2012 г. «Мусульманская община при мечети Дин-

Мухаммад» не прошла перерегистрацию из-за проблем с документами [5]. В 2016 г. татаро-башкирская община мусульман города Петропавловска при мечети «Дін Мұхаммад» прошла регистрацию в качестве филиала ДУМК. Главный имам мечети – Рафик Абдулханович Мусин, наиб имам – Марат Жаналиевич Бугубасев, управляющий делами – Ибрагим Исмагилович Ахметжанов. Находится мечеть на ул. Советской, 22 (бывшей Банковской) (см. рис. 3).

Шестая соборная мечеть (Янгуразовская, Халитовская) – каменная мечеть. Построена в 1882 г. на средства татарского купца Халита Янгуразова. Наиболее ценными элементами сооружения являются главный корпус, фасад, минарет (в 1936 г. разрушен, в 1996 – восстановлен). Фасад декоративно украшен кирпичной кладкой. Основным элементом внешнего вида является кружевная горизонтальная аркада, опирающаяся на полукруглые пилястры, обрамляющие оконные проемы. Высокие окна завершены лучковыми арками [6]. В 1930-е гг. мечеть была закрыта и использовалась не по назначению (пионерский клуб, ДЮСШ). В 1936 г. был разобран минарет. В 1991 г. мечеть возвращена верующим, а в 1993 г. была открыта. При реконструкции в 1995 г. прежний иглообразный минарет не был восстановлен. В 2008 г. мечеть прошла регистрацию в качестве филиала ДУМК. В 2012 г. мечеть прошла перерегистрацию под названием «Нур». Главный имам – Абилхан Балтаулы Жапишев, наиб имам – Зиятбек Ахметулы Наржигитов. Мечеть находится на ул. Жамбыла, 160 (см. рис. 4).

Здания деревянных мечетей №№ 7, 8, 9 в советское время были снесены, а на их месте были возведены многоэтажные дома.

Кроме перечисленных выше, в Петропавловске имела еще одна мечеть, которая располагалась на бывшем меновом дворе (ныне территория завода МЛД) и была закрыта в апреле 1924 г. [7].

С разрешения городских властей в 1947 г. служителями культа был приобретен частный дом по ул. К.Маркса (ныне

Абая). Надстроен небольшой деревянный минарет, и мечеть стала функционировать. В 70-х гг. в связи с интенсивной застройкой этой части города многоэтажными зданиями мечеть подлежала сносу. Вместо нее в 1978 г. построено кирпичное здание мечети в микрорайоне «Бензострой» (современное название – «Береке») на ул. Волочасевской, 100 (см. рис. 5). Мечеть носит название «Мухсин» и функционирует в наши дни. В 2012 г. она прошла перерегистрацию в качестве филиала ДУМК. Главным имамом является Абылай Курмашулы Курсаков.

В 2001 г. был заложен первый камень строительства **центральной областной мечети «Кызылжар»**. В 2004 г., после визита Главы государства в Саудовскую Аравию, строительство было завершено, и в 2005 г. мечеть была открыта. На открытии присутствовали: Верховный Муфтий Ратбек Хажи Нысанбайулы, архиепископ Акмолинской области Элеферий, аким СКО Таир Аймухамстанович Мансуров и муфтий Сибирского федерального округа РФ – Ануарбек кажы Жунусов.

Расположена центральная областная мечеть «Кызылжар» на ул. К. Сутюшева, 40 (см. рис. 6). Ее вместимость от 750 до 1000 человек. Мечеть «Кызылжар» – это прямоугольное здание в два этажа и одноэтажными пристройками. Высота купола основного здания – 28 метров, а два минарета имеют высоту 42 метра. В мечети два зала: мужской (550 мест) и женский (200 мест), а также расположены: зал бракосочетаний, библиотека, столовая, две комнаты для учебных занятий, две комнаты для омовения перед намазом. Вокруг мечети разбита зеленая зона [8].

С 2005–2011 гг. главным имамом был Яхья кажы Исмаилов; в 2011–2013 – Касымхан Абдуллаевич Исаев. С 2013 г. главным имамом центральной областной мечети «Кызылжар» и уполномоченным имамом ДУМК по Северо-Казахстанской области является Кенжетай кажы Байкемелұлы Дүйсенбай. В стенах мечети служат: наиб имамы Касымхан Абдуллаевич Исаев, Аян Болатулы Алыпкашев и Айбек Оразымбстович Сайдалин, азаншы Азамат Амандикович Сарсенов, устаз Хамзат Адильбеков, мулла Талей Турганович Кариев. В 2012 г. мечеть прошла перереги-

страцию в качестве филиала ДУМК.

В Петропавловске проживает 64500 мусульман – это более чем третья часть населения города. Поэтому на пересечении улиц Юбилейной и Жукова решено построить новую мечеть, фундамент которой был заложен в октябре 2014 г.

В 2015 г. количество культовых сооружений Северо-Казахстанской области увеличилось за счёт новой мечети в ауле Карасай Батыр Айыртауского района. В 2016 г. в области действует 68 филиалов Духовного управления мусульман Казахстана, идет строительство 6 мечетей.

Литература.

1. L. Gardet, "Islam", Encyclopaedia of Islam
2. Баранов Х. К. Арабско-русский словарь. 7-е изд. М.: Русский язык, 2001, ISBN 5-200-00699-6, с. 370.
3. <http://elibrary.kz/petropavlovsk/mosques.html>
4. Из истории татарских мечетей г. Петропавловска / З. Махмутов // Гасырлар авазы — Эхо веков. — 2008. — № 1.
5. <http://rus.azattyq.org/a/kazakhstan-petropavlovsk-mechet-din-mukhammad/27804866.html>
6. <http://sever.kz/?p=47>
7. http://do-apps.com/172_ru/e_169986.html
8. <http://sunna.kz/ru/mosque/view?id=3>

2. ПРАВОСЛАВИЕ

Православие (калька с греч. ὀρθόδοξια – буквально «правильное суждение», «правильное учение» или «правильное славление») — направление в христианстве, оформившееся на востоке Римской империи в течение I тысячелетия от Рождества Христова под первенством и при главной роли кафедры епископа Константинополя — Нового Рима.

Православие исповедует Никео-Цареградский Символ веры и признаёт постановления семи Вселенских соборов; включает совокупность учений и духовных практик Православной Церкви, под которой понимается сообщество автокефальных поместных церквей, имеющих между собой евхаристическое общение. Православная церковь рассматривает себя как единственную, католическую церковь, основатель и Глава которой — Иисус Христос[1][2].

Самая крупная автокефальная поместная православная церковь в мире – Русская православная церковь (РПЦ, другое официальное наименование – Московский патриархат[3]) [4][5][6][7].

Православие в Казахстане является вторым по численности верующих после ислама религиозным направлением. О месте православия в жизни нашего общества Президент Нурсултан Назарбаев высказался предельно емко: «...православие и ислам – два столпа, на которых зиждется духовность Казахстана».

По данным на апрель 2016 г. Русская Православная Церковь имеет на территории страны 329 религиозных объединений. В настоящее время существуют девять епархий, входящих в Митрополичий округ Русской Православной Церкви в Республике Казахстан.

Петропавловская и Булаевская епархия учреждена 6 ноября 1914 г. как викариатство Омской епархии по имени Петропавловска-на-Ишиме. Возможно, некоторое время была самостоятельной во время гонений 1930-х гг. Затем – викариатство

Алма-Атинской епархии. С 14 марта 1957 г. – самостоятельная епархия. В новообразованную епархию вошли пять областей: Петропавловская, Акмолинская, Карагандинская, Кокчетавская и Кустанайская. 15 сентября 1960 г. правящий епископ Иосиф (Чернов) был переведён на Алма-Атинскую кафедру, Петропавловская епархия была ликвидирована, а её приходы переданы в Алма-Атинскую [8]. 5 октября 2011 г. она была возрождена как самостоятельная епархия в пределах Северо-Казахстанской области, будучи выделена из состава Костанайской епархии [9]. 16 октября 2012 г. в Департаменте юстиции Северо-Казахстанской области состоялось вручение Свидетельства о государственной регистрации Петропавловско-Булаевской епархии Православной Церкви Казахстана [10]. С 2014 г. правящим архиереем является Владимир, епископ Петропавловский и Булаевский (в миру – Михайкин Виктор Викторович).

Петропавловская и Булаевская епархия включает в себя 6 благочиннических округов: Булаевское благочиние (Акжарский, М. Жумабаева, Уалихановский, Ташкентский районы); Бескольское благочиние (Кызылжарский, Аккаинский районы); Сергеевское благочиние (Есильский, Айыртауский, Шал Акына, Тимирязевский районы); Новоишимское благочиние (Г. Мусрепова); Пресновское благочиние (Жамбылский, Мамлютский районы); Петропавловское благочиние (г. Петропавловск).

На территории Северо-Казахстанской области 31 православный приход, 4 из которых находятся в Петропавловске. Возглавляет Петропавловское благочиние секретарь Петропавловско-Булаевской епархии протоиерей Сергей Викторович Первушин.

Православие в Петропавловске появилось с момента основания Крепости Св. Петра в 1752 г. В первые годы строительства Крепости богослужения проводились в приспособленных помещениях. Всего в дореволюционном Петропавловске было семь православных церквей. Из них в настоящее время действуют только две – это Покровская казачья и Всехсвятская Новокладбищенская церкви. Пять храмов разрушены: Петропав-

ловская Крепостная, Васильевская Старокладбищенская (Зенковская), Вознесенский собор, Покровская Тюремная и Марининская железнодорожные церкви. Как правило, храмы строились на местные средства, иногда на государственные средства или на деньги из казны Святейшего Синода. В Петропавловске на средства прихожан были построены два храма – Петропавловская Крепостная и Покровская казачья. Другие – Васильевская, Вознесенский собор, Покровская Тюремная и Всехсвятская были возведены иждивением петропавловских купцов и представителей купеческих семей – Зенковых, М. Глазковой, В. К. Захарина, Хлебниковых. Марининская церковь на железнодорожной станции Петропавловск построена Управлением Западно-Сибирской железной дороги на средства Фонда императора Александра III, созданного в 1894 г. специально для сбора средств на строительство церквей и школ вдоль линии Сибирской железной дороги.

Из всех городских храмов приходскими были четыре: Петропавловская Крепостная, Покровская казачья, Вознесенский собор и Марининская железнодорожная. Примерные границы приходов: для Покровской церкви – подгорная часть города с казачьей станицей, Крепостной – район бывшей крепости и солдатской слободки, Вознесенского собора – центр города, Марининской – поселок при железнодорожной станции. Границы приходов утверждались правящим архиереем по представлению благочинного священника. В 1900 г. все эти храмы были объединены в составе Петропавловского городского благочиния Акмолинской области Омской епархии под началом благочинного – протоиерея, настоятеля Вознесенского собора Алексея Васильевича Михайловского.

Первым православным храмом Петропавловска и всего Северного Казахстана являлась Петропавловская Крепостная (Солдатская) однопрестольная церковь (см. рис. 7). В своей работе «Город Петропавловск за 200 лет» исследователь А.И. Семенов утверждает, что возведена она в 1766 г. Здание каменное с такой же, связанной с ней, колокольней и сторожкой обнесено

каменной оградой. Особо чтимых икон и угодий, приносящих доход церкви, не было. Сегодня от Солдатской церкви остались только стены ее нижней части.

Собор святых апостолов Петра и Павла (Петро-Павловский собор) находится на улице Коминтерна, 97 (район Подгоры) и является старейшим действующим храмом города (см. рис. 8). Он был построен в 1803–1822 гг. и до 1917 г. носил название Покровская казачья церковь. Главный престол – в честь святых апостолов Петра и Павла, северный – в честь святого чудотворца Николая и южный – в честь покрова Пресвятой Богородицы. Все приделы последовательно освятили: в 1815, 1818 и 1821 гг. В 1838 г. от пожара пострадала каменная колокольня. Её разобрали в 1839 г. и в 1844 г. заложили новую, стоящую отдельно от церкви, соединенную с ней каменным коридором. Строительство колокольни завершилось в 1848 г. Церковь обнесена каменной оградой с чугунной решеткой.

В 1938–1946 гг. Покровская церковь находилась в ведении облместпрома и использовалась не по назначению. В 1946 г. облсовет исполкома Петропавловска передал здание подгорного храма общине верующих. В том же году храм был переосвящён в Собор святых апостолов Петра и Павла. В 1990 г. началось восстановление церковных колоколов. На месте старого здания, стоявшего рядом с оградой храма, было воздвигнуто новое кирпичное здание – крестильный храм. В этом здании 16 июня 1997 г. в день Святого Духа был освящен Престол крестильного храма в честь праздника святой Пятидесятницы. В крестильном храме есть баптистерий с мраморным бассейном для полного погружения взрослых при крещении. С 1999 г. при соборе действуют паломническая служба, воскресная школа и библиотека. В ней более пяти тысяч книг и журналов. [10]. Также функционирует институт оглашенных для занятий с теми, кто готовится к святому таинству крещения. В 2006–2011 гг. произведен капитальный наружный ремонт. К 2012 г. вся прилегающая к собору территория была вымощена тротуарной плиткой, также обновлено здание иконной лавки. Настоятелем Собора святых апосто-

лов Петра и Павла с 1994 г. является протоиерей Сергей (Сергей Васильевич Снопков).

Васильевская Старокладбищенская (Зенковская) церковь была построена в 1847–1851 гг. на упраздненном кладбище около Базарной площади (в границах улиц: Интернациональная, Рижская, Абая и Комсомольская). Эта церковь была бесприходная трехпрестольная. Главный престол в честь св. Василия – епископа Парийского (память 12 апреля), сооруженный в 1847–1851 гг. на средства почетной гражданки Акулины Георгиевны Зенковой. Приделы: с южной стороны – в честь введения в храм Пресвятой Богородицы и с северной стороны – в честь св. мученицы Акилины. Сооружены они в 1882 г. на средства почетных граждан братьев Павла и Ивана Зенковых. Здание церкви было каменное с такой же колокольней, пристроенной в 1870 г. Ограда вокруг церкви была ветхая. Особо чтимых икон при церкви не было.

Вознесенский собор был построен в 1865–1870 гг. там, где сегодня находится Областной русский драматический театр им. Н. Погодина (см. рис. 9). Цвет собора – красный, т.к. штукатурить и белить наружные стены в позапрошлом веке было не принято, вокруг он был обнесен железной оградой на каменном фундаменте. Внутреннее убранство собора – богатое. Престолов в нем было три. Главный – в честь Вознесенья Господня. Стены внутри собора окрашены масляной краской и на видных местах расписаны священными изображениями. Особо чтимая икона – Нерукотворный образ Христа Спасителя. Звонница храма состояла из десяти колоколов, самый большой из которых весил 513 пудов (8 т 208 кг). В 1930 г. городским исполкомом было принято решение о ликвидации Вознесенского собора. В 1937 году его снесли.

Приписная Покровская Тюремная церковь при тюремном «замке», была построена в 1887 г. и освящена 5 ноября 1888 г. Престол в ней был один – в честь Покрова Святой Богородицы Угодий, приносящих ей доходы, не имелось. Церковь была разрушена вместе с тюрьмой. Она, как и тюрьма, находились по ул

Слободской (ныне – Аягана Шажимбаева).

Храм Всех Святых (бесприходная Всехсвятская Новокладбищенская церковь) – однопрестольный храм города Петропавловска, расположенный по адресу: ул. Алтынсарина, 203 (*см. рис. 10*). Церковь была построена в 1890–1894 гг. В 1894 г. состоялось освящение церковного престола. Главной особенностью храма является то, что с момента его освящения службы здесь никогда не прекращались, даже в революционные и военные годы.

Всехсвятская церковь представляет собой крестообразное кирпичное сооружение сложной конфигурации. Дополнительным элементом храмового здания являются пять куполов-башенок, которые установлены на треугольных карпизах кровли. Церковь имеет один придел – Всехсвятский. Главный вход на территорию храма выполнен в виде трехарочных ворот из кирпича. В 1900 г. при Всехсвятской церкви была открыта богадельня. В 1907 г. по указу Святого Синода основана женская община – монастырь. В советское время земли, которые находились во владении храма, были конфискованы. Кладбище вокруг церкви разрушили, на его месте разбили парк и построили стадион «Авангард» (современное название – «Карасай»).

Одной из главных святынь церкви является икона Иверской Божьей Матери афонского письма. Также в храме можно увидеть редчайшие реликвии: например, привезенный из Святой Земли неизвестным прихожанином медальон с частицами мощей архидиакона Стефана, икону с частичкой мощей Пелагеи, икону, подаренную храму Николаем II, на которой изображены три покровителя семьи Романовых – Святой Николай, мученица Александра, Святой Алексей – митрополит Московский.

На сегодняшний день Всехсвятскому храму вернули его кладбищенскую территорию. На территории церкви имеется несколько захоронений с надгробными плитами [11]. С 2016 г. настоятелем храма Всех Святых является епископ Владимир.

Марининская железнодорожная церковь была построена в 1899–1900 гг. (*см. рис. 11*). В ней было три престола: средний –

во имя Св. Равноапостольной Марии Магдалины, правый – в честь Богоматери всех скорбящих и левый – в честь Федосея Углицкого. Здание из жженого кирпича было связано с колокольней. Карнизы и разные выступы снаружи – из тесаного и шлифованного гранита. Церковь была покрыта оцинкованным железом. Вместимость ее составляла 450 человек. Вокруг храма располагалась деревянная крашеная ограда. Церковь была снабжена утварью и богослужебными книгами. Главной ценностью этой церкви была икона св. Марии Магдалины писана на камне, в золотой ризе, в резном роскошном киоте – дар императрицы Марии Федоровны. Угодий, приносящих церкви доходы, не было. В годы Советской власти эта церковь пострадала одной из первых. В 1923 г. она перестала функционировать как церковь: в ее здании был открыт Дворец молодых безбожников [12]. В 1974 г. церковь была полностью разрушена.

В 1998 г. в Петропавловске был создан общественный фонд по воссозданию Храма Вознесения Господня. В 1999 г. в 19 микрорайоне на ул. Юбилейной, 55 было начато строительство православного храма в память о разрушенном кафедральном Вознесенском соборе (см. рис. 12). Шесть колоколов отлиты по специальному заказу в городе Каменске-Уральском Свердловской области. Самый большой из них весит 640 кг. Иконы для иконостаса и другие предметы, необходимые для полноценной литургической жизни прихода, приобретены в г. Москве. Открыт был храм Вознесения Господня 26 ноября 2005 г. При нем работают воскресная школа, отдел социального служения. С 2016 г. настоятелем храма является епископ Владимир.

В день открытия храма в Петропавловске распахнула двери и новая Центральная мечеть «Кызылжар». В сентябре 2006 г. оба эти культовые сооружения посетил Н.А.Назарбаев. «Многонациональному, многоконфессиональному народу Казахстана всегда были присущи особая толерантность, высокий дух взаимоуважения и взаимной поддержки, – отметил Президент. – Наша страна намерена войти в число самых процветающих

стран мира. Мы достигнем этого, если и дальше будем укреплять дух согласия и мира в Казахстане» [13].

В 2010 г. была официально зарегистрирована местная православная религиозная организация «Приход храма равноапостольной Марии Магдалины Петропавловской и Булаевской епархии», по инициативе которой 19 февраля 2015 г. в Петропавловске (ул. Сатпаева, 13 А, возле стадиона «Жастар») открылся новый крестильный храм в честь священномученика Мефодия, епископа Петропавловского (см. рис. 13). Строить его начали в апреле 2013 г., а в начале 2015 г. освятили. [14]. В 2015-2016 гг. проведено строительство исповедальни с южной стороны храма.

Внутренним украшением нового храма занимались местные художники. На внешней стороне восточной стены выполнено изображение епископа Петропавловского Мефодия. Из подмосковного Софрино был привезен большой слайд иконы Воскресения; со святой горы Афона в дар церкви передан образ Пресвятой Богородицы. Одновременно посещать культовое сооружение могут около 150 человек. В храме регулярно проходят богослужения, исповеди и причастие, венчания и отпесняния. Настоятель собора святых апостолов Петра и Павла протоиерей Сергей является по совместительству настоятелем храма равноапостольной Марии Магдалины [15].

В 2016 г. аким Северо-Казахстанской области Ерик Хамзинич Султанов и митрополит Астанайский и Казахстанский Александр заложили капсулу в основание новой церкви – Севастияно-Магдалинского храма в микрорайоне «Береке» [16].

Литература.

1. «О девятом члене Символа веры» // Пространный христианский катехизис Православной Кафолической Восточной Церкви (адаптированная редакция)
2. Раннее христианство. Христос — основатель Церкви. // Алфеев, И., митр. Православие В 2-х томах. — М.: Сретенский Монастырь, 2009. — 1840 с. ISBN 978-5-7533-0502-2
3. Устав РПЦ, Гл. I, пункт 2
4. Новиков, 1985, Русская православная церковь — самая крупная из православных автокефальных церквей, с. 389.

5. Гордиенко, 1988, Русская православная церковь — самая крупная из ныне существующих автокефальных православных поместных церквей, с. 202.

6. Зуев, 2002, Русская православная церковь (РПЦ) — одна из 15 автокефальных православных церквей, занимает 5-е место в диптихе (помяннике) Вселенского (Константинопольского патриархата), наиболее крупная среди православных церквей в мире и среди религиозных организаций в России), с. 429—430.

7. О составе и количестве религиозных организаций и представительства иностранных религиозных организаций, содержащихся в реестре Министерства юстиции Российской Федерации (по состоянию на 1 января 2004 года) // Аналитический вестник Совета Федерации Федерального Собрания РФ. — М.: Совет Федерации Федерального Собрания Российской Федерации. — № 17 (237) (Приложение №1).

8. <http://www.petropavl.kz/asc/page32.html>

9/ Журналы заседания Священного Синода от 5–6 октября 2011 года

10. Состоялось вручение свидетельства о государственной регистрации Петропавловско-Булаевской епархии

11. Газета «Юный степняк» №27 (143) за 1923 г.

12. <http://sever.kz/?p=47>

13. http://www.votpusk.ru/country/dostoprим_info.asp?ID=23752#ixzz4CPDyHz2l

14. <http://sever.kz/?p=47>

15. <http://izdatelstvo-sk.kz/?p=13956>

16. <http://www.russianskz.info/lentanews/6436-novyj-pravoslavnyj-hram-otkrylsya-v-petropavlovskie.html>

3. КАТОЛИЦИЗМ

Католицизм (от греч. «всеобщий», «всеобъемлющий») – это крупнейшее по численности приверженцев направление в Христианстве, объединяющее более чем 1,25 миллиардов членов.

Католическая церковь Казахстана – часть всемирной Католической церкви. Число католиков в стране составляет около 182,6 тысяч человек, что составляет примерно 1,3 % всего населения. Функционируют 84 католических общин, из которых 79 – ветвь Римско-католической церкви в Казахстане.

Римско-католическая церковь в Северо-Казахстанской области. Строительство церквей, а, точнее, молитвенных домов в СКО началось в начале XX в. Так, согласно архивным данным, 20 февраля 1901 г. МВД писало архиепископу: «Степной генерал-губернатор сообщил о ходатайстве уполномоченных от жителей-католиков города Петропавловска Акмолинской губернии С.Р. Вонсовича, К.О. Добровольского и Р.Ю. Клопотовского о разрешении устройства молитвенного дома (капеллы) в Петропавловске». Генерал-губернатор сообщал, что в районе Петропавловска проживает 205 католиков, в Кокчетавском и Ишимском уездах – не менее 300, поэтому ходатайство, с его точки зрения, заслуживает удовлетворения. Епископ Омский и Семипалатинский (РПЦ), учитывая национальный состав общины – немцы и поляки, согласился с удовлетворением ходатайства. Вновь организованная община была приписана к Омскому деканату и Тираспольской епархии [1].

Храм Пресвятого Сердца Иисуса был построен потомками ссыльных поляков и немцев в 1911–1912 гг. Прихожан (польского, немецкого и литовского происхождения) насчитывалось 3000. Настоятелем являлся Иосиф Сенвайтис. До 1928 г. при храме действовала римско-католическая община. В 1924 г. купол костела был разобран, а культовое сооружение приспособлено под жилое помещение. С 1956 г. произведена перепланировка, в здании разместился детский сад «Заря» [2]. 30 апреля

1999 г. строение передали Римско-католическому приходу «Святая Троица» для проведения ремонтно-реставрационных работ. Реконструкция осуществлялась в 1999–2001 гг. Настоятелем костела в 2001 г. был о. Анджей Легеч. 7 июля 2002 г. отреставрированный храм повторно освятил Апостольский Администратор Казахстана Епископ Ян Павел Ленга.

Памятник истории и архитектуры начала XX в. – Храм Пресвятого Сердца Иисуса – является старейшей католической святыней, сохранившейся в Казахстане. С точки зрения архитектуры храм представляет собой типичный польский костел конца 19 в.: добротное каменное строение, имеющее строгие и сдержанные формы, без элементов декора. Храм находится по адресу: ул. Конституции Казахстана, 43 А (см. рис. 14).

В 1994–2000 гг. в Петропавловске построен храм **Святынища Божьего Милосердия** Римско-католического прихода «Святая Троица». В 2000 г. он был освящен прибывшим из Алматы апостольским нунцием Марьяном Олесем. Алтарь храма и 12 вмонтированных в его стены миниатюрных золоченых крестов (по числу апостолов) помазаны елеем. Из Германии был доставлен большой колокол. 15 апреля 2012 г. Храм Божьего Милосердия был официально провозглашен Святынищем Божьего Милосердия в архиепархии Пресвятой Девы Марии (Астана). Расположен храм на ул. Жамбыла, 198 (см. рис. 15).

Римско-католический приход «Святая Троица» в Петропавловске основан Я.П. Ленгой 20 апреля 1993 г. Настоятелем был назначен о. Збигнев Котлинский. В 2012 г. при настоятеле о. Анджее Михане приход «Святая Троица» прошел государственную перерегистрацию. В 2013–2015 гг. настоятелем был о. Дариуш Пашинский. В 2015 г. его сменил о. Томаш Якубчак. Богослужения совершаются по воскресениям.

Важнейший центр католицизма в Казахстане – Тайыншинский район: здесь проживает почти 40% католиков нашей страны [3]. В 1995 г. епископ Я.П. Ленга, посвящая покровительству Богородице весь Казахстан, объявил село Озёрное Краснополянского сельского округа республиканской святыней (санктуари-

ем) Пресвятой Девы Марии – Царицы Мира. Село основано в 1936 г. поляками, сосланными в Казахстан из Волыни. В 1941 г., когда жителям угрожал голод, в окрестностях села внезапно забили родники, из которых образовалось полное рыбы озеро длиной 5–7 км. В 1955 г. озеро высохло, но до сих пор видно русло, по которому прошел поток воды [4]. Верующие считают данное явление божественным чудом. В 1997 г. на месте, где располагалось озеро, установлена статуя «Мать Божия с рыбами» на высоком столпе. В 1998 г. поставлен крест на Волынской сопке – памятник всем жертвам репрессий в Казахстане.

В 1990 г. в Озёрном был сформирован католический приход, а в мае начато строительство храма. Приход и храм получили название в честь **Марии – Царицы Мира** (см. рис. 16). Здание было освящено кардиналом Юзефом Глемпом 9 августа 1992 г., а освящение самого храма совершил епископ Я.П. Ленга 27 июня 1993 г. Первым настоятелем (1990–1999) был Томаш Пэта; в настоящее время настоятелем является о. Томаш Бартчак. К приходу также относится 12 молитвенных домов в радиусе до 60 км вокруг Озёрного [5]. В приходе работают сёстры из конгрегации служительниц Непорочного Зачатия Пресвятой Девы Марии (с 1994 г.). 2 июля 2014 г. в приходе «Царица Мира» установили необычный Алтарь – «Звезда Казахстана». Подобных ему в мире всего 12. Данная Святыня – подарок от католиков Республики Польша.

В 2006 г. прибывшие из Швейцарии в Озёрное монахи основали монастырь отцов-бенедиктинцев. С 2007 г. в Озёрном живут монахини-кармелитки из Ченстоховы (Польша); их затворнический монастырь освящен в 2013 г. [6].

11 июля 2011 г. приход в Озёрном был официально объявлен национальным святилищем Богородицы Царицы Мира, покровительницы Казахстана. Святилище – место массового паломничества католиков со всей страны. На протяжении многих лет в Озёрном проходят встречи католической молодежи Казахстана; 15-я встреча (летом 2013 г.) была международной.

По данным на 2016 г. в Северо-Казахстанской области за-

регистрировано 44 Римско-католических объединения (из них – 11 приходов): 1 – в Айыртауском, 1 – в Аккайынском, 2 – в Есильском, 2 – в Кызылжарском, 35 – в Тайыншинском, 1 – в М. Жумабаева районах и 2 – в областном центре.

С 1 сентября 1996 г. в Корнеевке Есильского района работает христианская начальная школа Святого Лоренца, преобразованная позднее в христианскую среднюю школу.

Литература.

1. Ксёндз Владислав Буковинский. Воспоминание о Казахстане.// о.Андрей Шченский. Отцы Церкви. Отцы наших отцов. Мы дети нашего Отца. Караганда, 2000. С. 248-249.
2. <http://sever.kz/?p=47>
3. <http://www.sko.gov.kz/news.php>
4. Наталья Кандудина. Вернемся в Озерное!
5. Страница прихода в Озёрном на официальном сайте Католической Церкви в Казахстане.
6. Misje. Kazachstan - Oziornoje

4. ПРОТЕСТАНТИЗМ

Протестантизм – одно из основных направлений в христианстве, представляющее собой совокупность многочисленных самостоятельных церквей, связанных своим происхождением с Реформацией – широким антикатолическим движением XVI века в Европе. Протестантизм является вторым по количеству верующих направлением христианства, насчитывая около 800 млн человек [1].

Протестантизм не является монолитным по своему вероучению и характеризуется наличием постоянно увеличивающегося количества религиозных течений [2]. Ранее всего выделилось лютеранство, цвинглианство, кальвинизм, анабаптизм, меннонитство, англиканство, пуританство и пресвитерианство. В дальнейшем возникает ряд течений, известных как «поздний Протестантизм»: конгрегационалисты, баптисты, методисты, квакеры, адвентисты, Новоапостольская церковь, Армия спасения, Христианская наука, пятидесятники и др.

В Республике Казахстан протестантизм представлен следующими конфессиями: евангелическо-лютеранская церковь, евангельские христиане-баптисты, пятидесятнические церкви, пресвитерианские церкви, адвентисты седьмого дня и новоапостольская церковь.

Литература.

1. Ревуненкова И.В. Протестантизм. — Питер-Юг, 2007.
2. <http://e-islam.kz/ru/dintanu/articles/item/9482-protestantizm>

4.1. Евангелическо-лютеранская церковь

Лютеранство – одно из наиболее старых протестантских течений в христианстве[1]. С лютеранством связано само возникновение понятия протестантизм, поскольку именно лютеран

стали называть протестантами после их протеста в Шпайере.

Евангелическо-лютеранская церковь – объединение лютеранских региональных церквей и общин на территории СНГ. ЕЛЦ является членом Всемирной лютеранской федерации.

Евангелическо-лютеранская церковь в Казахстане представлена 13 местными религиозными объединениями в Алматинской, Акмолинской, Жамбылской, Карагандинской, Костанайской, Павлодарской, Восточно-Казахстанской, Северо-Казахстанской областях и гг. Астане и Алматы.

В Северо-Казахстанской области 5 Евангелическо-лютеранских церквей. Все они находятся в Тайыншинском районе: «Евангелическо-Лютеранский Приход Северо-Казахстанской области» в городе Тайынше, «Евангелическо-Лютеранская церковь в Республике Казахстан» в селах Летовочное, Красная Поляна, Краснокаменка и Горькое.

Первое Богослужение лютеран в городе Тайынше состоялось в доме господина Бетхера и его сестры Валентины в 1950 г. С самого начала не было постоянного места проведения богослужений, поэтому они проводились в доме Эвальда Тарона, у И. Кин, в доме семьи Полинских, в доме Августа Зисса. Так продолжалось до 1965 г. Затем в своем доме по ул. Первомайской стал проводить богослужения пастор Готфрид Готлибович Дамерт, приехавший из Новокузнецка. В 1979 г. лютеране получили разрешение на приобретение молитвенного дома. С 1981 г., после смерти Дамерта, богослужения стали проводить в молитвенном доме по ул. Западная, 2, который был куплен на пожертвования прихожан. Пастором стал Рангольд Миллер, а после него служение несли Петр Миллер, затем с 1992 по 1995 гг. – Нина Миске.

С 1995 г. по настоящее время служение несет проповедница Маргарита Горбенко. Раз в месяц в общину приезжали разъездные пасторы. Вначале Андрей Виттих, а потом Эвальд Красовский. С 2006 г. общину стал опекать пастор Виталий Владимирович Кригер. 8 сентября 1997 г. община прошла государственную регистрацию и получила статус юридического лица – Севе-

ро-Казахстанский филиал религиозного объединения «Евангелическо-Лютеранская церковь в Республике Казахстан» (см. *рис. 17*). 12 июля 2012 г. община получила свидетельство о государственной регистрации юридического лица с наименованием местное религиозное объединение «Евангелическо-Лютеранский Приход Северо-Казахстанской области». Частыми гостями общины были епископ Харальд Кальнин из Риги, первый епископ Казахстана Р. Мозер, епископ Петер Ури. Регулярно общину посещает нынешний епископ Казахстана Ю.Т. Новгородов.

В результате депортации в 1936 г. из Украины в селе **Краснокаменке**, как и в других населенных пунктах Северного Казахстана, были поселены поляки и немцы, многие из которых были лютеранами. В феврале 2001 г. они создали группу верующих, проповедницей которой была избрана Лилия Радке. Вначале богослужения проводились в ее доме, а теперь они проходят в доме одной из прихожанок (см. *рис. 18*). Большую роль в формировании общины сыграли пасторы Андрей Виттих, Эвальт Красовский, В.В. Кригер и епископ Ю.Т. Новгородов.

В селе **Красная Поляна** до 1980 г. лютеране собирались вместе с баптистами. В 1984 г. состоялось первое богослужение в лютеранском молитвенном доме, который верующие приобрели на собственные средства. Богослужения проводились два раза в неделю: по субботам и воскресеньям. Первым проповедником этой общины был господин Лау, а потом А.Шульц. Из города Красноармейска приезжал пастор Миллер. В 1994 г. проповедником стал господин Костюкевич, а с 1995 по 2001 гг. проповедовала госпожа Крафт. В 1997 г. лютеранская община села Красная Поляна разделилась на две группы: русскую и немецкую. В русскоговорящей лютеранской общине стал пастором Эвальт Красовский, в немецко-говорящей проповедницей осталась госпожа Крафт. Немецко-говорящая община прекратила свое существование в 2001 г.

Село Горькое основано в 1936 г. для спецпоселенцев из лиц немецкой и польской национальностей, высланных с Волыни.

Молитвенный дом там был открыт в 2002 г., и в том же году местное религиозное объединение «Евангелическо-Лютеранская церковь в Республике Казахстан» прошло официальную регистрацию в органах юстиции. Пастором является В.В. Кригер (см. рис. 19).

Главная Евангелическо-лютеранская церковь Северо-Казахстанской области находится в селе Летовочном. Немцы, оказавшиеся там в результате депортации 1936 г. из Украины, были лютеранского, римско-католического и баптистского вероисповедания. С 1938 г. лютеране проводили богослужения вместе с баптистами. Различия в учении привели к спорам и непониманию. В 1944 г. совместные богослужения прекратились, лютеране стали собираться отдельно. После того, как государственная политика в сфере религий значительно смягчилась, в 1980 г. лютеране смогли приобрести жилой дом и переоборудовать его под молитвенный дом (см. рис. 20). Богослужения проводились на немецком языке по субботам и воскресеньям, а затем – по пятницам и воскресеньям. Когда на богослужения стали приходить люди, не знающие немецкого языка, было принято решение проводить их как на немецком, так и на русском языках. С 2003 г. богослужения проводятся только на русском языке. После перестройки, когда немцы, в том числе и лютеранского исповедания, эмигрировали в Германию, уехали и все лидеры этой общины. В общине села Летовочное с 1980 гг. по 2003 г. несли служение господин Финский, Г.Шешнайдер, Е.Бедкер, А.Бедкер, Штембер, Герта Литман, Е.Шешнайдер, М.Янке, Т.Рихарт, Лидия Май. С 2003 г. – пастор В.В. Кригер.

Литература.

1. Лютеранство — статья из Новой философской энциклопедии

4.2. Евангельские христиане-баптисты (ЕХБ)

Баптизм (от др.-греч. βαπτισμα: крещение; от βαπτίζω – «погружаю в воду», «крещу»[1]) – одно из направлений протестантского христианства[2].

Евангельские христиане-баптисты – основная конфессия, придерживающаяся баптистского вероучения на территории стран постсоветского пространства.

По состоянию на апрель 2016 г. в Казахстане официально зарегистрировано 174 общины ЕХБ.

В Северо-Казахстанской области зарегистрировано 7 церквей евангельских христиан-баптистов: 1 – в М. Жумабаева, 1 – в имени Г. Мусрепова, 2 – в Тайыншинском районах и 3 – в Петропавловске.

«Церковь Евангельских Христиан Баптистов Северо-Казахстанской области» является одной из старейших церквей областного центра. Возникновение общины в 1908 г. связано с именем Гаврилы Ивановича Мазаева. Сначала немногочисленная группа верующих собиралась по частным домам и квартирам. Когда она выросла численно, Мазасев в построенном жилом доме выделил зал под проведение богослужений. В 1913 г. он построил автоматическую вальцовую мельницу, которая стала местом собраний прихожан. Мельница представляет собой трехэтажный кирпичный особняк, выходящий фасадом на улицу Егемен Қазақстан. Со стороны дворового фасада имеется одноэтажная пристройка. Большие оконные проемы завершаются вверх «лучковой» формой кладки. В соответствии с технологией производственных процессов все три этажа здания имеют разную высоту. Перед революцией 1917 г. мельница была продана. При Советской власти здание было национализировано, и до 1978 г. здесь располагалось мукомольное производство [3]. В 80-е гг. строение было заброшено и полуразрушено, его неоднократно пытались снести. В 1993 г. мельница Мазасева была при-

способлена под церковные нужды.

В 1994 г. «Церковь Евангельских Христиан Баптистов Северо-Казахстанской области» была официально зарегистрирована. Первым пастором стал Алексей Федорович Бурлаков. В 2004–2016 гг. церковь возглавлял пастор Владимир Иванович Лопуцкий; с 2016 г. обязанности пастора исполняет Иван Сергеевич Шветов. В настоящее время дом молитв отреставрирован (см. рис. 21). Собрания проходят по средам, субботам и воскресеньям. В здании церкви действует воскресная школа.

В 1995 г. часть прихожан вышла из состава «Церкви Евангельских Христиан Баптистов Северо-Казахстанской области» и зарегистрировала собственное местное религиозное объединение – «Церковь «Преображение» Союза Евангельских Христиан-Баптистов Республики Казахстан», которое возглавил Василий Николаевич Хотько. С 2008 г. пастором этой церкви является его сын – Вячеслав Васильевич Хотько. Культовое здание расположено по ул. Мира (см. рис. 22). Богослужения совершаются по воскресеньям.

В августе 2004 г. из состава «Церкви Евангельских Христиан Баптистов Северо-Казахстанской области» вышли 8 членов по причине несогласия с «арминиа́нским учением». Позже к этой группе присоединилось еще несколько человек – бывших прихожан церкви ЕХБ. В сентябре 2004 г. проведено первое членское собрание, на котором был избран руководящий служитель и утвержден устав новой церкви. В декабре того же года получено свидетельство о регистрации религиозного объединения «Церковь христиан баптистов» [4]. С момента основания возглавляет данную церковь пресвитер Масленников Михаил Викторович. Служения проходят в новом здании по ул. К. Цеткин два раза в неделю – по средам и воскресеньям (см. рис. 23).

Литература.

1. Митрохин, 2010.
2. Григорьева, 1998, с. 59.
3. <http://sever.kz/?p=47>
4. <http://www.svet-mira.kz>

4.3. Пятидесятнические церкви

Пятидесятники (англ. Pentecostalism) — евангельские христиане, последователи пятидесятничества, одного из направлений протестантизма. На территории России для отличия от евангельских христиан (прохановцев), по учению более близких к баптизму, предпочитали называться Христианами веры евангельской — ХВЕ или Христианами евангельской веры — ХЕВ, в настоящий момент это название является составной частью названия конфессий данного направления на территории СНГ.

Пятидесятники — наиболее многочисленное протестантское течение: их численность по состоянию на 2013 г. — 279 млн человек. В Казахстане насчитывается 216 общин и групп пятидесятников.

В Северо-Казахстанской области зарегистрировано 9 пятидесятнических церквей: 1 — в Жамбылском, 1 — в М. Жумабасва, 1 — в Шал акына районах и 6 — в областном центре.

История первого в Петропавловске пятидесятнического объединения берет начало во 2-й половине 1970-х гг., когда проповедник Владимир Александрович Доманский начал свою миссионерскую деятельность. В 1990 г. руководимая им «Миссия благотворения и евангелизации «Еммануил» прошла первичную государственную регистрацию. Официальное открытие храма произошло в 1995 г. в практически заново отстроенном здании бывшего общежития завода им. Куйбышева (см. рис. 24). С 2013 г. руководителем миссии является Виктор Алексеевич Иванов, а пастором — Андрей Леонидович Кох. По воскресеньям прихожане собираются на богослужения. По средам регулярно проходит «Разбор Священного Писания».

В 1991 г. в Петропавловске 17-летний Сергей Рейнгольдovich Тимофеев организовал кружок по изучению Библии, который послужил основой для создания «Церкви полного Евангелия «Новая жизнь». В 2003-2013 гг. церковь возглавлял пастор Валерий Тадеушевич Рудой. С 2013 г. общиной руководит пастор Алексей Валерьевич Ковалёв, а С.Р.Тимофеев является диа-

коном. С 2014 г. религиозное объединение носит название **«Церковь Христиан Веры Евангельской Северо-Казахстанской области»**. Собственного культового здания община не имеет. Богослужения совершаются по воскресеньям.

В 1996–2014 гг. действовала **«Церковь Христиан Веры Евангельской Пятидесятников «Свет Истины»** под руководством Андрея Владимировича Голованова. В настоящее время данной общины не существует.

«Евангельскую христианскую церковь «Агапе» в Петропавловске основали в 1998 г. пасторы Николай Леонтьевич и Наталья Яновна Полищук, которые возглавляют эту церковь и поныне. Дом молитвы, расположенный на ул. 1 Линия, зарегистрирован в 2008 г. (см. рис. 25). По воскресеньям проходят богослужения.

В 2004 г. пастор Пак Сон Хи основал в областном центре местное религиозное объединение **«Евангельская христианская церковь «Святость»**. В 2012 г., с момента перерегистрации, церковь возглавил пастор Куат Жаксыбаевич Алланиязов. Службы проходят по воскресеньям на квартире по ул. Жамбыла.

В 2005 г. в Петропавловске была зарегистрирована **«Церковь Христиан Веры Евангельской «Освобождение» Северо-Казахстанской области»**, пастором которой стал Тимур Валерьевич Чикунов. С 2011 г. общину возглавляет пастор Вадим Александрович Арсентьев. С 2014 г. церковь располагается по ул. Партизанской (см. рис. 26). Богослужения проходят по воскресеньям, кроме того, с 20015 г. в церкви функционирует **«Школа Библии»** для прихожан данного религиозного объединения.

«Церковь Христиан Веры Евангельской «Пятидесятников «Дом Божий» Северо-Казахстанской области» ведет историю с 2006 г. В то время она носила название **«Петропавловская христианская церковь «Божий Помазанник»**, пастором был Оганнес Мартинович Оганнесян. В 2009 г. его сменил Валерий Валерьевич Михеев. В 2011 г. религиозное объединение было зарегистрировано под современным названием. С

2015 г. руководителем «Дома Божьего» является Сергей Александрович Баторин. Своего культового здания церковь не имеет. Богослужения совершаются по воскресеньям.

Пятидесятнические объединения Северо-Казахстанской области поддерживают тесные связи с единоверцами. Они активно участвуют в различных международных конференциях, фестивалях, встречах, работают с молодежью и другими группами населения.

4.4. Пресвитерианские церкви

Пресвитерианство (от греч. «старший») – одно из направлений Протестантизма и особенная форма церковной организации. Пресвитерианство опирается на учение Жана Кальвина и, таким образом, рассматривается как одна из ветвей кальвинизма и, в более широком понимании, реформатской церкви.

По состоянию на начало 2016 г. в Казахстане перерегистрацию прошли 107 пресвитерианских общин.

В Северо-Казахстанской области существует 3 пресвитерианские церкви: 1 – в Кызылжарском, 1 – в имени Г. Мусрепова районах, 1 – в областном центре.

«Северо-Казахстанская благотворительная миссия «Благодать» была зарегистрирована в Петропавловске в 1995 г. пастором Игорем Геннадьевичем Пономаревым. В 2002 г. при пасторе Илье Петровиче Грачёве было открыто собственное культовое сооружение по ул. Некрасова (см. рис. 27). В 2003–2012 гг. церковь возглавлял Алексей Яковлевич Сорокопуд. С 2012 г. пастором общины, переименованной в «Христианскую Пресвитерианскую Церковь «Благодать», является Вячеслав Михайлович Воробьёв. В этом же году местное религиозное объединение прошло перерегистрацию в органах юстиции. Богослужения совершаются по воскресеньям.

4.5. Адвентисты седьмого дня (АСД)

Адвентисты седьмого дня (от лат. «пришествие») – протестантское течение, возникшее в 1843 г. в США. Сами адвентисты считают себя Церковью Остатка, то есть Церковью последних истинных христиан. Всемирная организация церкви АСД насчитывает более 16 млн взрослых членов церкви. В настоящее время в Казахстане действует 42 церкви адвентистов седьмого дня.

В Северо-Казахстанской области существует 1 церковь АСД, которая находится в областном центре.

«Поместная церковь христиан адвентистов седьмого дня города Петропавловска» ведет свою историю с 1947 г., когда Ирина Васильевна Житкова основала общину, состоящую из пяти человек. В 1981 г. прихожане начали собираться в молитвенном доме по ул. Демьяна Бедного, первым официальным пастором стал Александр Александрович Швагбауэр. В 1986 г. при пасторе Иване Ивановиче Кригере церковь сменила адрес: на ул. Украинской был открыт молитвенный дом, действующий в настоящее время (*см. рис. 28*).

В 1994 г. церковь прошла первичную государственную регистрацию. В 2000 г. при пасторе Виталии Павловиче Мустяце (1999-2003 гг.) была проведена «Большая Евангельская Кампания», в ходе которой крестилось рекордное для поместной церкви количество прихожан (около 70 человек). В 2011 г. местное религиозное объединение прошло перерегистрацию, и в том же году его возглавил пастор Виталий Вячеславович Маляр. С 2016 г. пастором церкви стал Владимир Николаевич Пилипюк. Службы проходят 2 раза в неделю – по субботам и средам.

4.6. Новоапостольская церковь

Новоапостольская церковь – международная христианская религиозная организация, возникшая в XIX веке. Церковь имеет

своих последователей в 190 странах и насчитывает 11,2 миллионов приверженцев по всему миру.

С 2010 г. президентом Дальневосточного регионального управленческого центра Новоапостольской церкви является апостол Марат Ибрагимович Акчурин, который курирует территорию России от Урала до Дальнего Востока, а также Казахстан и Монголию.

В настоящее время в Казахстане функционирует 26 общин и групп.

В Северо-Казахстанской области действует 5 общин: 1 – в Жамбылском, 2 – в имени Г. Мусрепова, 1 – в Тайыншинском районах и 1 – в Петропавловске.

В областном центре Новоапостольская церковь появилась в 1992 г., благодаря деятельности немецкого миссионера Зигхарда Бера. В 1993 г. МРО **«Христианская Новоапостольская церковь в Северо-Казахстанской области»** прошло первичную государственную регистрацию. Первый пастырь и настоятель – прибывший из Германии Юрген Риль. В мае 1996 г. было открытие и освящение собственного культового здания, расположенного по ул. Мира (*см. рис. 29*). Пастырем и настоятелем Новоапостольской церкви стал Виктор Майер. В 1998 г. его сменил Сергей Николаевич Ханаев.

В 2012 г. С.Н. Ханаев получил сан епископа по всему Казахстану. В том же году Новоапостольская церковь прошла перерегистрацию. С 2015 г. пастырем и настоятелем церкви является Андрей Артурович Беделъ. Богослужения осуществляются один раз в неделю, кроме того, среди недели проходит изучение «Катехизиса Новоапостольской церкви».

5. АНТИТРИНИТАРИЗМ

Антитринитарии (от лат. «анти» – против и «тринитас» – троица) – приверженцы течений в Христианстве, отрицающих догмат о Троице, утверждённый на Первом Никейском соборе (325 г.) и принятый большинством христианских конфессий. Антитринитарные направления, такие как арианство и катаризм, преследовались церковными и светскими властями как ереси.

В наше время антитринитариями являются Свидетели Иеговы, Церковь объединения Муна (Муниты), Церковь Иисуса Христа святых последних дней (мормоны), христадельфиане, ряд адвентистских и пятидесятнических церквей. В общей сложности среди современных христиан антитринитарии составляют чуть больше 1%.

5.1. Свидетели Иеговы

Свидетели Иеговы – последователи созданного в 1870 г. Чарльзом Тейзом Расселом в США кружка «Исследователей Библии». Название «Свидетели Иеговы», принятое 29 июля 1931 г., позаимствовано из книги пророка Исайи (43:12): «Вы – свидетели Мои, говорит Господь (в одном из английских переводов – Иегова), что Я — Бог».

Согласно данным «Ежегодника Свидетелей Иеговы 2016», в 2015 г. в мире высшее число активных членов (возвещателей) достигало 8 220 105 человек, которые составляли 118 016 общин; численность новообращённых в 2015 г. насчитывала 260273 человек [1].

По данным на 2016 г. в Казахстане насчитывается около 14 тыс. человек, относящих себя к Свидетелям Иеговы. Они входят в 60 общин, одна из которых находится в Петропавловске.

Свою деятельность в областном центре община начала с

1960-х гг., находясь на нелегальном положении, пройдя первичную регистрацию в 2004 г. Первым руководителем МРО **«Христианская община Свидетелей Иеговы Северо-Казахстанской области»** стал Константин Владимирович Симачков. С 2006 г. общину возглавляет старейшина Александр Николаевич Фоломеев. В 2008 г. открыто собственное культовое здание – Зал Царства – по ул. Аягана Шажимбаева (*см. рис. 30*). В 2012 г. Свидетели Иеговы прошли перерегистрацию.

В Петропавловске действует 4 собрания: Северное, Южное, Центральное (сформированы по месту жительства прихожан) и Казахское (для казахоязычных прихожан). Каждое собрание проводит по две встречи в неделю: «Сторожевая башня» и «Христианская жизнь и служение». Свидетели Иеговы не имеют «святого дня», поэтому время и дни недели встреч собраний ежегодно меняются.

В Зале Царства и на прилегающей к нему территории два раза в год проводятся районные конгрессы Свидетелей Иеговы и один раз в год – региональные.

Литература.

1. Ежегодник Свидетелей Иеговы 2016 г. с. 176–187.

Заключение

Как мы видим, в Северо-Казахстанской области представлен широкий спектр религиозных объединений – от традиционных вероучений до новых, ранее не представленных в стране.

Авторы постарались отметить, что в результате многовекового сосуществования ряда основных мировых религий в Северном Казахстане сложился определенный религиозный баланс интересов и религиозное равновесие, в рамках которого каждая из религий сформировала свою нишу, наладив межконфессиональный диалог и каналы социального взаимодействия. Этим балансом интересов многие годы были обусловлены стабильность и толерантность всей религиозной сферы жизни казахстанского общества.

Авторы уверены, что сейчас все общественные силы должны быть направлены на построение в нашей области общества, где взаимопонимание между представителями разных национальностей и вероисповедований будет являться нормой. Межцерковное взаимопонимание возможно лишь на основе воспитания взаимоуважительности и доброты, милосердия и благотворительности. Необходимо культурно-национальное просвещение и миротворческая деятельность, а также сохранение и восстановления национальных святынь. Очень важно, чтобы представители различных конфессий регулярно садились за общий стол переговоров и совместно решали вопросы, связанные с духовным воспитанием, взаимопониманием и укреплением нашего государства.

В контексте поставленных задач авторы предлагают задуматься, насколько Северо-Казахстанская модель взаимодействия этносов и конфессий защищена от потенциальных рисков экстремизма, поскольку проблема укрепления межконфессиональной толерантности требует постоянного внимания. От этого зависит внутрисполитическая стабильность и безопасность. В данном направлении прослеживается последовательная политика,

проводятся мероприятия, посвященные развитию мира и согласия между народами.

Казахстан как светское государство гарантирует принятие мер противодействия межконфессиональным конфликтам. Это касается как внутривнутриполитических решений, так и законодательных инициатив, которые не могут включать в себя статьи и акты, приводящие к приоритету той или иной религии в ущерб другим конфессиональным течениям. Эта политика Президента находит полную поддержку народов Казахстана, верующих и атеистов.

Таким образом, в Казахстане создана проверенная временем модель межэтнического и межрелигиозного согласия. Опыт нашей страны по взаимодействию различных конфессий изучают международные организации, в том числе ООН, ЮНЕСКО и ОБСЕ. На международной арене Казахстан воспринимается как территория мира, площадка для диалога и сближения культур и религий.

ИЛЛЮСТРАЦИИ

СУРЕТТЕР

1 сурет. Діни бірлестіктердің басшыларының клубы
Рис. 1. Клуб руководителей религиозных объединений

2 сурет. Қасым мешіті
Рис. 2. Касымовская мечеть

3 сурет. «Дін Мұхаммад» мешіті
Рис. 3. Мечеть «Дін Мұхаммад»

4 сурет. «Нұр» мешіті
Рис. 4. Мечеть «Нур»

5 сурет. «Мухсин» мешіті
Рис. 5. Мечеть «Мухсин»

6 сурет. «Қызылжар» облыстық орталық мешіті
Рис. 6. Областная центральная мечеть «Қызылжар»

7 сурет.Петропавлдық Крепостнойлық (Сарбаздық) шіркеуі
Рис. 7. Петропавловская Крепостная (Солдатская) однопредстоящая церковь

8 сурет. Петр және Павел әулие апостолдардың соборы
Рис. 8. Собор святых апостолов Петра и Павла

Петропавловскъ.
Petro-paulovsk.

Соборъ.
La cathédrale.

9 сурет. Вознесен соборы
Рис. 9. Вознесенский собор

10 сурет. Дулиелер Гибадатханасы
Рис. 10. Храм Всех Святых

11 сурет. Марин темір жол шіркеуі
Рис. 11. Мариинская железнодорожная церковь

12 сурет. Құдайдың Гибадат Ордасы
Рис. 12. Храм Вознесения Господня

13 сурет. Әулие азап шегуші Мефодийдың құрметіне шоқындыру храмы
Рис. 13. Крестильный храм в честь священномученика Мефодия

14 сурет. Аса Қасиетті Иса Жүрегінің храмы
Рис. 14. Храм Пресвятого Сердца Иисуса

15 сурет. Құдай Мейірімділігі Ордасының храмы
Рис. 15. Храм Святилища Божьего Милосердия

15 сурет. Мария Әлем Патшайымы приходы (Озёрное ауылы)
Рис. 15. Приход Марии – Царицы Мира (с. Озёрное)

17 сурет. Инжілдік-Лютеран шіркеуі (Тайныша қ.)
Рис. 17. Евангелическо-Лютеранская церковь (г. Тайынша)

18 сурет. Инжілдік-Лютеран шіркеуінің сиыну үйі (Краснокаменка ауылы)
Рис. 18. Молитвенный дом Евангелическо-Лютеранской церкви
(с. Краснокаменка)

19 сурет. Инжілдік-Лютеран шіркеуінің сиыну үйі (Горькое ауылы)

*Рис. 19. Молитвенный дом Евангелическо-Лютеранской церкви
(с. Горькое)*

20 сурет. Инжілдік-Лютеран шіркеуінің сиыну үйі (Летовочное ауылы)

*Рис. 20. Молитвенный дом Евангелическо-Лютеранской церкви
(с. Летовочное)*

21 сурет. Солтүстік Қазақстан облысындағы Евангелие Христиан-Баптистер шіркеуінің намаз оқитын үйі

Рис. 21. Дом молитвы Церкви Евангельских Христиан-Баптистов Северо-Казахстанской области

22 сурет. Қазақстан ІМБ «Преображение» шіркеуінің намаздың үйі

Рис. 22. Дом молитвы Церкви «Преображение» ЕХБ Казахстана

*23 сурет. Инжілдік мәсіхші баптистерінің үйі
Рис. 23. Дом евангельских христиан баптистов*

*24 сурет. Миссия благотворения и евангелизации «Еммануил» храмы
Рис. 24. Храм миссии благотворения и евангелизации «Еммануил»*

25 сурет. «Ағане» Інжілдік христиан шіркеуінің сиену үйі
Рис. 25. Дом молитвы евангельской христианской церкви «Ағане»

**26 сурет. Солтүстік Қазақстан облысындағы «Босатылу» Евангельдік
 Сенім Мәсіхшілері Қауымы Шіркеуінің сиену үйі**
**Рис. 26. Дом молитвы Церкви Христиан Веры Евангельской
 «Освобождение» Северо-Казахстанской области**

27 сурет. «Рақым» Христиандық Пресвитериандық Шіркеуінің сиыну үйі
Рис. 27. Дом молитвы Христианской Пресвитерианской Церкви
«Благодать»

28 сурет. Петропавл қаласының Христиан Жетінші күн
Адвентистерінің сиену үйі
Рис. 28. Молитвенный дом Церкви Христиан Адвентистов Седьмого Дня
города Петропавловска

*29 сурет. Солтүстік Қазақстан облысындағы Христиандық
Новоапостол шіркеуі*

Рис. 29. Христианская Новоапостольская церковь в Северо-Казахстанской области

*30 сурет. Солтүстік Қазақстан облысы Ехоба Куәгерлерінің
Патшалық Сарайы*

Рис. 30. Зал Царства Свидетелей Иеговы Северо-Казахстанской области

Изготовлено в ТОО «Фабрика Рекламы» ЕСБ
Тираж 500 экз.